

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a UNA ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.

V.2

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19 »Potpora
lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER
(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«
Lokalna akcijska grupa Una

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
DZ	Dom zdravlja
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IKT	Informacijsko-komunikacijska infrastruktura/tehnologije
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
OCD	Organizacije civilnog društva
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
SMŽ	Sisačko-moslavačka županija
SOPG	Samoopskrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
SP ZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a

SADRŽAJ

UVOD	5
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)	6
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	6
1.1.1. Područje LAG-a	6
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske.....	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u.....	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	11
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	12
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	12
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	13
Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a	14
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	14
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	15
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	16
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a	17
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	18
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	18
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	18
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	19
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	19
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a.....	20
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a	20
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	21
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	21
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a	22
1.3. Demografske značajke područja LAG-a.....	23
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	24
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	24
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	25
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	26
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a.....	30
3.1. Opis partnerstva	30
Tablica 20: Članovi LAG-a.....	30

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	30
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju	31
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	31
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	32
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	32
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	32
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a.....	34
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	36
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a.....	36
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a	37
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	38
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	38
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje.....	39
Tablica 27: Intervencije u LRS	39
Tablica 28: Projekti suradnje	42
Tablica 29: Opis intervencija	43
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a.....	56
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	57
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP.....	57
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS.....	58
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	58
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	58
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	58
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	60
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	61
7.1. Financijski plan provedbe LRS.....	61
Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS.....	61
7.2. Akcijski plan provedbe LRS	62
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	62
PRILOZI.....	63
Prilog 1.	63
Prilog 2.	64
Prilog 3.	69
Prilog 4.	73

UVOD

Lokalna akcijska grupa (LAG) Una osnovana je 11. kolovoza 2010. godine i obuhvaća 5 jedinica lokalne samouprave u Sisačko-moslavačkoj županiji.

LAG Una, od svog osnutka provodi LEADER pristup te svojim djelovanjem povezuje lokalne razvojne dionike iz svih razvojnih interesnih skupina javne i privatne (gospodarske i civilne). Svojim djelovanjem, LAG doprinosi jačanju kapaciteta lokalnih dionika te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integriranom lokalnom razvoju ruralnih područja Republike Hrvatske i Europske unije. Svrha djelovanja LAG-a je unaprjeđenje kvalitete života svih stanovnika u području obuhvata.

Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a Una osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice (LAG-a) koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ za programsko razdoblje 2021.-2027. Svrha LRS je, u ovom programskom razdoblju EU je i provedba programa LEADER/CLLD u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU, usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata (operacija) koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalne zajednice i koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija* i *Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je sa *Planom razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine* kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te Europske razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz javne i privatne interesne skupine odnosno iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na participativnom partnerskom pristupu i sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su interaktivne radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe područja LAG-a i utvrđivanje fokusa intervencija.

Ukupno partnerstvo, odnosno Skupština LAG-a Una je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 13. rujna 2023. godine u Hrvatskoj Kostajnici usvojila Lokalnu razvojnu strategiju za programsko razdoblje 2023.-2027. Prvu izmjenu LRS (V.1), Skupština LAG-a Una usvojila je na sjednici održanoj 17. prosinca 2024. Drugu izmjenu LRS (V.2), Skupština LAG-a Una usvojila je na sjednici održanoj 27. veljače 2026. godine.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

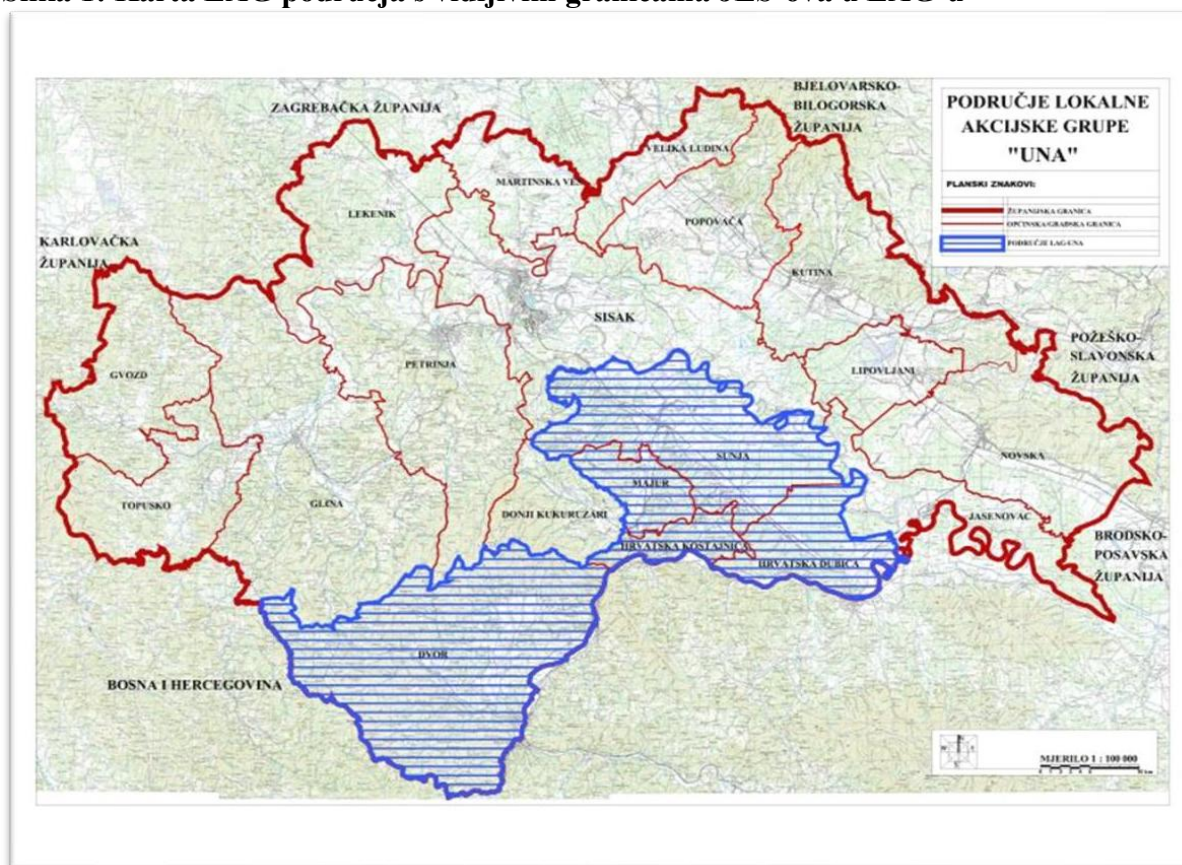
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

LAG Una obuhvaća cjelovito područje **5 jedinica lokalne samouprave, na području povijesne regije Banovina - Grad Hrvatsku Kostajnicu i Općine: Dvor, Hrvatsku Dubicu, Majur i Sunju**, koje administrativno pripadaju Sisačko-moslavačkoj županiji. Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS 2 regiji Panonska Hrvatska. **Površina LAG-a je 1.043,10 km²** ili 1,84% kopnenog teritorija RH, odnosno 23,37% SMŽ. Prema Popisu stanovništva 2011. godini na području LAG-a živjelo je 17.348 stanovnika; 0,40% stanovnika RH, odnosno 10,06% stanovnika SMŽ, dok prema Popisu iz **2021. godine, na području LAG-a živi ukupno 11.221 stanovnika; 0,29% stanovnika RH, tj. 7,98% stanovnika Županije. Broj stanovnika smanjen je za 6.127 stanovnika ili 35,32%.** Također smanjen je broj kućanstava za 1.993, odnosno 29,39%. U 2011. godini stanovništvo LAG-a živjelo je u 6.781 kućanstava u 127 naselja dok trenutno prema podacima iz 2021. godine živi u 4.788 kućanstava. Gustoća stanovnika 2011. je bila 16,63 st/ km², a prema Popisu iz 2021. gustoća je bila 10,76 st/ km². Ubrzana depopulacija ukazuje na gospodarski i demografski slom područja (Popis JLS s brojem stanovnika u pripadajućim naseljima nalazi se u Prilogu 1.). LAG Una nalazi se u južnom, pograničnom, području kontinentalne Hrvatske, gdje rijeka Una razdvaja Republiku Hrvatsku od Republike Bosne i Hercegovine. Stanovnici LAG-a gravitiraju prema gradovima Sisku, Petrinji i Zagrebu. **Petrinjski potres** pogodio je **29. prosinca 2020. godine** u 12:19 sati Sisačko-moslavačku županiju s epicentrom 3 km jugozapadno od grada Petrinje. Maksimalni intenzitet osjećaja procijenjen je na VIII. (jako štetno) do IX. (razorno) stupanj na europskoj makroseizmičkoj ljestvici. Potres je **teško materijalno ošteti**o zapadni dio Županije, gradove Sisak, Glinu i Petrinju kako i **cijelo područje LAG-a Una** te će se, u duljem vremenskom periodu negativno odraziti na gospodarska i društvena kretanja na području cijele Banovine, pa tako i LAG-a. Jedna od najvećih opasnosti je daljnje slabljenje veza između gradova na području Banovine međusobno, kao i sa Siskom – administrativnim središtem Županije. Ukoliko obnova ne bude brza i efikasna očekuje se „izlivanje“ ekonomskih potencijala regije Zagreb.¹ **Potrebno je istaknuti da je u Domovinskom ratu osim Sunje, područje LAG-a bilo okupirano, a stanovništvo i gospodarstvo je teško stradalo i nije se oporavilo sve do danas.** **Grad Hrvatska Kostajnica** je srednjovjekovni gradić u središnjem Pounju, uz rijeku Unu, podno Zrinske gore, koji se prvi put spominje u 13.st. Riječ je o pograničnom mjestu u kojem nema gospodarstva, ali zbog sačuvane prirode ima perspektivu u razvoju turizma. **Općina Dvor** nalazi se na lijevoj strani rijeke Une te obuhvaća južni dio Zrinske gore i južni dio Pounja. Glavne gospodarske djelatnosti su šumarstvo i poljoprivreda, a RH planira na području općine zbrinjavati radioaktivni otpad i to na lokaciji vojno skladišnog kompleksa Čerkezovac, na južnim obroncima masiva Trgovske gore. **Općina Hrvatska Dubica je isto** smještena uz rijeku Unu u kojoj je glavna gospodarska djelatnost poljoprivreda, a **Općina Majur je** smještena na srednjem toku rječice Sunje i poljoprivreda je također glavna gospodarska djelatnost. **Općina Sunja je** jedina općina (40 naselja) na području LAG-a koja nije bila okupirana u Domovinskom ratu. Međutim zbog teških borbi koje su se vodile skoro je u cijelosti razrušena. I u ovoj općini gospodarstvo se oslanja na poljoprivredu.

¹ Vladimir Čavrak, Tomislav Gelo, Ivo Grgić, Sanja Lončar, Ana Opačić, Društvena i gospodarska revitalizacija Siska i Banije/Banovine, 2022., poglavlje 1.2. Povijesni činitelji gospodarskog i društvenog identiteta Siska i Banije/Banovine str.5

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Sisačko-moslavačke županije

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: <https://nrm.hr/clld/imenik-lagova/>

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Dvor	2.996	65	Navedeno u Prilogu 2.	504,76	5,94	1357
Hrvatska Dubica	1.462	5		129,37	11,3	604
Hrvatska Kostajnica	1.879	7		52,6	35,72	805
Majur	760	11		67,96	11,19	321
Sunja	4.124	40		288,41	14,3	1701
Ukupno LAG	11.221	127	11.221	1.043,1	10,78	4.788
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB		54734762721				
Adresa sjedišta		Sv. Mihovila 2, Majur, 44 430 Hrvatska Kostajnica				
Adresa podružnica		n/p				
Kontakt telefon		Gsm1: +385 (0)99 207 88 74				
Kontakt e-mail		info@lag-una.hr				
Mrežna stranica		www.lag-una.hr				

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Geomorfološke značajke područja:

Područje LAG-a pripada povijesnoj hrvatskoj regiji Banovina.² Pod LAG obuhvatom nalazi se područje Dvorske Zavale na jugozapadu, zatim Zrinske gore, Petrinjsko-Sunjskog pogrđa. Područjem teku rijeke Sava, Sunja i Una. Rijeka Sava teče sjevernom administrativnom granicom Općine Sunja i u nju, na sjeverozapadu, utječe rijeka Sunja. Rijeka Una (koja čini prirodnu granicu između Hrvatske i Bosne i Hercegovine) u svom donjem toku prolazi kroz JLS Dvor, Hrvatsku Kostajnicu i Hrvatsku Dubicu. Razgranat reljef Zrinske gore uključuje pogrđe Hrastovičke i Trgovske gore. Reljefno područje obuhvaća dvije prostorne cjeline-nizinski prostor uz rijeke i blago brežuljkast teren istočnih obronaka Zrinske gore. Reljefno se izdvaja korito rijeke Une (jedna od najbolje očuvanih krških rijeka u slivu Crnog mora), s nizom vrlo atraktivnih i neobičnih oblika kao što su sedrene barijere, sedreni otoci i špilje. Tok Une kod Hrvatske Kostajnice nešto je položeniji i mirniji. Posebnost ovog dijela toka su i dijelovi gdje se središnji kanal dijeli i okružuje riječne „otoke“, a unutar kanala, ili češće na njihovom početku ili kraju, formirani su slapovi. Seizmički aktivno područje; šire epicentralno područje Pokupsko - Petrinja - Sisak *uzrokuje kontinuirano kretanje Jadranske litosferne mikroploče (Adrije) prema sjeveru. Zbog toga u gornjim dijelovima Zemljine kore, na kontaktu Dinarida i Panonskog bazena, dolazi do velikih naprezanja.* Na području Banovine nalazi se *sjecište*

² Od 1704. pod direktnom upravom bana i otuda razne inačice naziva ovog područja: Banija, Banska krajina, Banska zemlja, Banovina.

uzdužnih i poprečnih rasjeda na pružanje Dinarida. Tu se nalaze dva rasjedna sustava koji se sastoje od više rasjeda s horizontalnim kretanjem krila (strike-slip).

Najznačajnija i najkvalitetnija su obradiva tla u dolini rijeka. Najrasprostranjenija su tla djelomično pogodna za poljodjelstvo koja se mogu koristiti za ispašu (pašnjaci, livade).

Klimatske značajke područja:

Područje LAG-a Una nalazi se u pojasu umjereno-kontinentalne klime, u tipu srednjeeuropske izrazito kontinentalne klime. Prosječna godišnja temperatura kreće se između 12-15°C. Najtopliji mjesec je srpanj, u kojemu srednja temperatura zraka iznosi oko 21°C, a u višim (brdskim) predjelima oko 20°C. Najhladniji mjesec je siječanj, u kojem je temperatura oko -1°C. Prosječna godišnja količina padalina iznosi između 1.000 i 1.250 mm. Kraj je dio umjereno kišnog područja s jakim, ali kratkim, hladnim razdobljem godine. Relativna vlažnost zraka tijekom godine varira od osrednje do jako visoke (u prosijeku 78%). Prosječno godišnje trajanje sijanja sunca (insolacija) u LAG-u u granicama je od 18,00 do 20,00 sati. Godišnja srednja vrijednost naoblake iznosi oko 6,0° naoblake. Prosječni godišnji broj oblačnih dana iznosi oko 130,5 dana, a prosječni godišnji broj vedrih dana je 61,7. Najučestaliji su pravci puhanja vjetrova³ sa sjeveroistočnog (15,4% vremena) i sjevernog (13,0% vremena) kvadranta, slijede sa zapada (11,7%), jugoistoka (11,6%) i jugozapada (11,3%), istoka (9,5%), sjeverozapada (9,4%) te južnog (4,5%) kvadranta. 13,6% ukupnog vremena je bez vjetra.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Tragovi naseljenosti područja sežu u pretpovijest, ali područje nije dovoljno istraženo. Na **arheološkom nalazištu Osječenica** nađeni su artefakti kasnog brončanog do starijeg željeznog doba te materijal mlađeg željeznog doba te iz rimskog doba. Razvoj povijesne regije Banovina (koje je dio područje LAG-a) je, kroz povijest, tekao s velikim oscilacijama i diskontinuitetima. Poznato je da je kraj imao bogat kulturni i gospodarski život tijekom 13. i 14. stoljeća, kad veleposjedima oko **Zrina, Gvozdanskog i Pedlja** upravlja hrvatska plemićka obitelj Šubići. Značajni su i posjedi zagrebačke biskupije. Poveljom Matije Korvina iz 1463., Petar Zrinski i njegovi nasljednici, dobiva pravo da na svojim posjedima otvara rudnike zlata, srebra, bakra i dr. Pretpostavlja se da su nalazišta iskorištavali i stari Rimljani, a Zrinski su u Gvozdanskom oko 50 godina kovali svoj poseban novac. U vrijeme osmanlijskih prodora, koji su različitim intenzitetom trajali skoro 200 godina dolazi do najvećeg gospodarskog, demografskog i društvenog diskontinuiteta Banovine. Na prijelazu iz 16. u 17. st. Banovina je gotovo potpuno ispražnjena od stanovništva, zapuštena, izvrgnuta pljački i devastaciji. Krajem 16. st. stvorena je Banska ili Pokupska krajina, a nakon toga veći dio Banovine dio je Vojne Krajine, čije stvaranje se značajno odrazilo i u demografskoj obnovi s potpuno novim stanovništvom. Dolazi do specifičnog miksa vjerskih, a kasnije i nacionalnih obilježja stanovništva u ovom prostoru. Gospodarski se prostor u specifičnim uvjetima Vojne krajine slabo i sporo razvijao. Nakon sjedinjenja s civilnom Hrvatskom, 1881. godine nije se dogodio očekivani razvoj obrta, industrije i trgovine. Još neko vrijeme osjećaju se blagi razvojni impulsi samo u bivšim vojnim komitetima (Dvor, Kostajnica), ali već nakon prvog desetljeća 20. stoljeća ovi krajevi kontinuirano zaostaju u razvoju i demografski propadaju. U 2. sv. ratu šire područje je poprište teških stradanja civila⁴, i organiziranog ustanka protiv NDH i njenog fašističkog režima te ovaj dio povijesti ostavlja duboko traumatizirano stanovništvo, velika materijalna stradanja. Tek

³ U postotku vremena; postoci u zagradi se odnose na udio u vremenu puhanja vjetra

⁴ Pokolji srpskog civilnog stanovništva na području Banovine, počinju nakon proglašenja NDH, najteži zločini su se dogodili u nekoliko navrata 12. i 13.5.1941. (Glina), 24. do 27.7.1941. (sela u okolici Petrinje), 29.7.1941. (Glina), 4. i 5.8.1941. (Glina)

nakon 2. sv. rata područje donekle se na područje pozitivno reflektira gospodarski napredak Petrinje i Siska, ali uglavnom ruralni prostor bilježi stagnaciju ili nazadovanje. Tijekom Domovinskog rata područje LAG-a Una bilo je podložno velikim razaranjima. Uništavana su povijesna gospodarska i kulturna dobra, rušeni sakralni objekti. Također, 1991. godine dogodili su se zločini prema zarobljenim hrvatskim braniteljima (Hrvatska Kostajnica, Hrvatska Dubica), a najžešće borbe su se vodile 1991. za Sunju gdje su hrvatski položaji prekidali važne neprijateljske komunikacije, cestovne i željezničke, jer je Sunja bila veliko čvorište željezničkih pruga za Bosnu i Srbiju. Nakon Domovinskog rata i godina ljudskog i materijalnog stradanja, unatoč provedenoj obnovi, prije svega stambenih objekata i uspostavi javne uprave područje se gospodarski nedovoljno obnavlja. Naselja Hrvatska Kostajnica i Hrvatska Dubica svoj razvoj, kroz povijest, zahvaljuju geostrateškom položaju na rijeci Uni. Urbano i arhitektonski su oblikovani u 18. i 19. st. (razdoblje Vojne krajine) te 20. st. Hrvatska Kostajnica (najznačajnija kulturno-povijesna cjelina na području LAG-a) nalazi se na lijevoj obali rijeke Une, a na riječnom otoku sačuvana je srednjovjekovna utvrda. Hrvatska Kostajnica kroz povijest imala je obrambenu ulogu zbog svog geostrateškog položaja. Iz 14. st. potiče utvrda, čiji su najpoznatiji vladari plemića povijesna obitelj Zrinski. **Stari grad Kostajnica** jedan je od najznačajnijih utvrđenih srednjovjekovnih gradova u Hrvatskoj. Rijedak je primjer relativno dobro sačuvanog utvrđenja na isturenom otvorenom položaju na otoku rijeke Une. Kostajnica u doba Vojne Krajine postaje trgovačko i prometno središte te se u 18. st. razvija barokna gradska jezgra, a obrambeni je sustav Vojne krajine, uz obnovu utvrde na otoku, pojačan gradnjom impozantne zvjezdolike utvrde na brdu Djed. Početkom 19. st. pod kratkotrajnom francuskom upravom, nastaju građevine klasicističkih stilskih osobina i veliki drveni most preko Une. Godine 1871. dobiva status grada, nakon čega se još intenzivnije razvija i izgrađuje. Na području Dvora nalaze se ostaci utvrde Gvozdansko koji je sagrađen u 15. st. u renesansnom stilu. Podigla ga je obitelj Zrinski, a Nikola III. Zrinski tu je imao kovnicu srebrnog novca.

Kompleks zgrada s visokom peći nalazi se u naselju Rujevac (Dvor). Ostaci industrijskog pogona za preradu željezne rude sastoje se od zgrade s visokom peći i zgrade za obradu (zgrada lift), zatim ostataka zgrada stare lijevaonice i topionice te temelja drugih građevina. U zgradi s visokom peći sačuvani su dijelovi postrojenja. Peć je izgrađena oko 1830-te godine, a korištena je do 1940. godine. Najveći dio pojedinačnih kulturnih dobara su sakralni objekti: crkva sv. Katarine u Divuši (građena 1748. - 1805.), crkva Velikomučenika Georgija u Dvoru (1880. - 1881.), pravoslavni parohijalni hram Preobraženja Hristovog u Rujevcu (1887. god.), ruševine župne crkve sv. Nikole i župnog dvora te arheološko nalazište sv. Rok u Hrvatskoj Kostajnici, ostaci kapele sv. Ane s grobljem i lokalitet srednjovjekovnog samostana (18. st. do 19. st.), crkva i samostan sv. Antuna Padovanskog (18. st.) u Hrvatskoj Kostajnici, Stari župni dvor (19. st.) u Gredi Sunjskoj i crkva sv. Marije Magdalene (1824. god.) u Sunji. Velika vrijednost prostora su očuvani ruralni krajobrazi/krajolici s mrežom povijesnih seoskih naselja, tradicijskom arhitekturom, brojne potočne doline, pašnjaci, oranice i šumske površine.

Povijesna seoska naselja razvila su se na padinama, zaravnima i hrptovima gore te u dolinama – kao izdužena/zbijena uz prometnice i puteve ili obale rijeka i potoka, ili raštrkana/razbijena naselja, na padinama brežuljaka. **Tradicijske okućnice i voćnjaci** nerijetko su ograđeni drvenim ili pletenim plotovima. Ovo je područje tradicijske drvene arhitekture (stambene i gospodarske zgrade), a osnovni materijali za gradnju su drvo hrasta i kestena. **Tradicijske kuće**, nalaze se na području cijelog LAG-a, ali njihov najveći broj (onih koje su pod zaštitom) se nalazi na području općine Sunja. Osim pojedinačnih tradicijskih kuća preventivno su zaštićene skupine povijesnih i tradicijskih građevina u naselju Sunja i Strmen, iz 19. i početka 20. st., koje odražavaju način života u to doba te imaju veliku etnografsku i ambijentalnu vrijednost. Zanimljivo je broj lokacija i povijesnih građevina prilagođenih prezentaciji baštine, kao i nacionalno i regionalno prepoznatljivih manifestacija, festivala i sajмова koji populariziraju baštinu i promoviraju regiju. Od zaštićenih pokretnih kulturnih dobara na

području LAG-a Una nalazimo **etnografsku zbirku Ljubišić** u Zrinu. Smještena je u zgradi stare škole u Zrinu. Zbirka broji 977 predmeta vezanih uz tradicijsko stanovanje, privređivanje i rukotvorstva te kao takva svjedoči o seoskom načinu života u Zrinu i okolnim mjestima. Većina predmeta nastala je na spomenutom području i proizvod je seoskih majstora iz 19. i 20. st. Manji broj predmeta industrijske je proizvodnje. Na području LAG-a nedostaje daljnja valorizacija, revitalizacija i interpretacija te kulturni programi i manifestacije. Jedina regionalno prepoznatljiva manifestacija je kostajnička Kestenijada, višednevna listopadska svečanost berbe kestena i kušanja narodnih specijaliteta, s bogatim kulturno – umjetničkim programom.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Dvor	14	11	0	2	0	1	0
Hrvatska Dubica	0	0	0	0	0	0	0
Hrvatska Kostajnica	9	8	1	0	0	0	0
Majur	2	2	0	0	0	0	0
Sunja	11	10	1	0	0	0	0
Ukupno LAG	36 - navedeno u Prilogu 3.	31 - navedeno u Prilogu 3.	2 - navedeno u Prilogu 3.	2 - navedeno u Prilogu 3.	0	1 - navedeno u Prilogu 3.	0

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

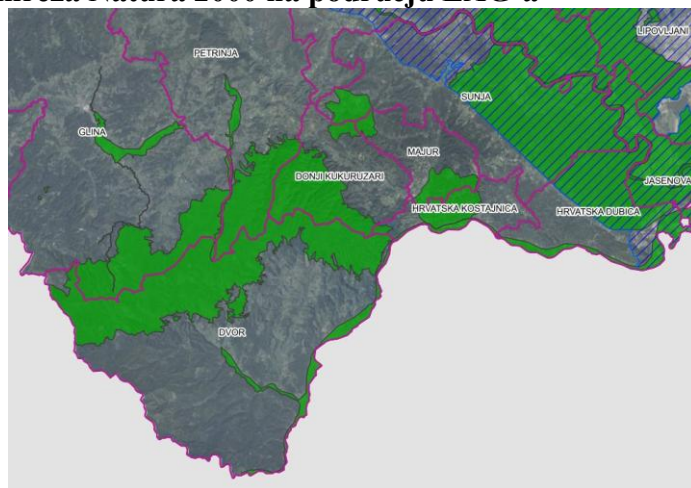
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Manji dio **Parka prirode Lonjsko polje** obuhvaća Sunju (2,99 ha) i Hrvatsku Dubicu (2,62 ha). Park prirode Lonjsko polje nalazi se na međunarodnom popisu (RAMSAR) vlažnih staništa od međunarodnog značaja te listi važnih ornitoloških područja (IBA). Na području Općine Sunja, na desnoj obali Save, nalazi se **posebni, ornitološki, rezervat Đol Dražiblat** (Vražje blato). To je jedno od hranilišta kolonije ptica s ornitološkog rezervata Krapje Đol, a osobito za rijetke vrste čaplje žličarke. Tu se gnijezde: trstenjak mlakar, trstenjak droščić, trstenjak slavić, trstenjak potočar, strnadica močvarica. Postoji i mogućnost za gniježđenje divljih pataka, vodenih kokoši i drugih vrsta močvarica. **Zaštićeni krajobraz Sunjsko polje** većim dijelom se nalazi unutar LAG područja (89, 25%) koje graniči s PP Lonjsko polje, a obuhvaća područje uz rijeku Sunju i njezine pritoke. Šume hrasta lužnjaka i šume crne johe i poljskog jasena, zajedno obuhvaćaju 50% ovog područja, na Sunjskom polju značajna je i prisutnost vlažnih i mezofilnih livada te vlažnih nitrofilnih travnjaka i pašnjaka koje su bitne za održanje ekstenzivnog stočarstva - važne tradicionalne gospodarske djelatnosti lokalnog stanovništva. Stoka održava travnjačku vegetaciju i sprječava zarastanje pašnjaka. Održavane livada su važno stanište strogo zaštićenih i ugroženih vrsta ptica – kosca i eje livadarke. Poplavne šume ovog područja važno su stanište orla kliktaša, štekavca i crne rode. **Park šuma na brdu Djed** iznad Hrvatske Kostajnice je autohtona šuma hrasta kitnjaka i običnog graba s pitomim kestenom, sađena od kraja 19. st., ima uređene šetnice i vidikovac s pogledom na Kostajnicu i dolinu rijeke Une. Na području LAG-a rijeka Una čini prirodnu granicu između RH i BiH (Dvor, Hrvatska Kostajnica, Hrvatska Dubica). Dolina rijeke Une je ekološki najznačajnije područje za LAG Unu (NATURA 2000: HR2000463). Una je jedna od najbolje očuvanih krških rijeka u slivu Crnog mora. Dio Une u nizini (koji teče područjem LAG-a Una) ima najmlađe sedrene barijere.

U riječnom koritu je razvijen niz riječnih otoka. Rijeka se nastavlja širiti i bogata je meandrima, pretvarajući se u tipičan nizinski tok, prije ušća u Savu.

SCI područja NATURA 2000 zauzimaju 41.970,91 ha ili 40,25% površine LAG-a, a SPA⁵ područja zauzimaju površinu od 24.666,06 ha ili 23,66% površine. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju, zaštićena površina NATURA 2000 u LAG-u Una iznosi 47.367,39 ha ili 45,43%. Svim područjima u kategoriji nacionalne zaštite i područjima NATURA 2000 na prostoru LAG-a upravlja JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Sisačko-moslavačke županije.

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode

*detaljna karta NATURA 2000 područja nalazi se u Prilogu 4.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godišnja proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Značajni krajobraz	Sunjsko polje	12.548,75	02.10.2013.	Hrvatska Dubica
		5.542,61		Sunja
Park prirode	Lonjsko polje	2,99	28.03.1990.	Sunja
		2,62		Hrvatska Dubica
Park šuma	Brdo Djed u Hrvatskoj Kostajnici	27,59	28.04.2000.	Hrvatska Kostajnica
Posebni rezervat	Đol Dražiblat (Vražje blato)	78,59	12.11.1969.	Sunja
Ukupno LAG	4			

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

Kulturno-povijesna te prirodna baština na području LAG-a izniman su razvojni potencijal za gospodarski i ukupan razvoj područja, posebno za ključne razvojne sektore - poljoprivredu, turizam kao i za razvoj novih i inovativnih djelatnosti u području, ali i za poboljšanje kvalitete života stanovnika, posebno za privlačenje novih te za privlačenje posjetitelja. Potrebno je jačati valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje baštine, posebno njezinu interpretaciju i promociju,

⁵ Engl SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti.

kao i jačati ukupnu zaštitu okoliša u području. Dalje je potrebno razvijati javnu turističku infrastrukturu. Potrebno je jačati svijest lokalnih stanovnika i posjetitelja o značaju baštine te provoditi edukativne i informativne aktivnosti, manifestacije i stručne skupove za jačanje kapaciteta u održivom korištenju i zaštiti baštine kao velikog razvojnog potencijala cijelog prostora kao nove i jedinstvene turističke destinacije.

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vodoopskrba je riješena, sa stupnjem opskrbljenosti većim od 50%, putem javnog vodoopskrbnog sustava u Hrvatskoj Kostajnici, Hrvatskoj Dubici i Sunji. Dio stanovništva opskrbljuje se vodom iz lokalnih vodovoda i dijelom iz pojedinačnih izvora, vlastitih zdenaca i cisterni. Ti sustavi nisu evidentirani u sustavu korištenja voda te njima upravljaju sami korisnici, bez sustavne kontrole kakvoće i valjanog održavanja. **Sustav obrane od poplava:** Područje H. Kostajnice ugroženo je od poplava, svakih nekoliko godina dolazi do izlivanja rijeke Une, ali nema trajni sustav obrane. Poplavama uzrokovanim izlivanjem rijeke Une izložena su i naselja na području općine Dvor. Državne ceste u bližoj okolini H. Kostajnice napravljene su preniske i prilikom svakog većeg vodostaja pounjska sela ostaju odsječena. U vrlo visokom riziku od poplava su Dvor, H. Kostajnica i H. Dubica, a u visokom riziku su Majur i Sunja.⁶ U naselju H. Kostajnica prilikom poplava dolazi i do izlivanja sustava odvodnje te se osim materijalnih šteta, stanovništvo izlaže zdravstvenim ugrozama. **Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda:** Komunalna mreža za odvodnju te sustavi za pročišćavanje otpadnih voda na području LAG-a nisu riješeni. Veća naselja imaju samo djelomično izgrađenu kanalizacijsku mrežu. Sustavi odvodnje otpadnih voda mješovitog su tipa, a postoje samo u većim urbaniziranim dijelovima, dok ih većina manjih naselja uopće nema. **Promet:** Najvažnije prometnice su državna ceste D30: Čvor Buzin-H. Kostajnica, D47: Lipik-Dvor, D224: Mošćenica-H. Dubica-granica s BiH, D521: Vedro Polje-H. Kostajnica. Od najveće je važnosti održavanje mreže javnih cesta. Ove ceste povezuju s unutrašnjosti 3 granična prijelaza (Dvor, H. Kostajnica i H. Dubica). Županijske i lokalne ceste na području LAG-a su u lošem stanju uslijed manjka sredstava za njihovo održavanje. Zbog siromaštva stanovništva LAG-a od najveće je važnosti održavanje i provođenje javnog prijevoza koji je nedostatan. Područjem LAG-a prolazi više biciklističkih ruta oznaka SMŽ1⁷, SMŽ2⁸, SMŽ3⁹, PPLP 01¹⁰. Stanovništvo LAG-a gravitiralo je okolnim gradovima Petrinji i Sisku gdje su zadovoljavali svoje potrebe, ali od petrinjskog potresa sve se više okreću prema Zagrebu (H. Kostajnica-Zagreb cca 92 km, Dvor-Zagreb 115 km). Na ovaj način područje se još više dezintegrira. Željeznička pruga R-102 povezuje Sunju i H. Kostajnicu s granicom RBiH (Sunja-Volinja-Državna granica-(Dobrljin). Na području LAG-a nema riječnih luka. Najbliža zračna luka je dr. Franjo Tuđman (Zagreb) koja je od H. Kostajnice udaljena cca 83 km. **IKT:** Sadašnja razina pristupa brzom širokopojasnom pristupu internetu (najmanje 30 Mbit/s) te postojeća pokrivenost 3G (a u budućnosti 5G) mrežom ne omogućava raspoloživost digitalnih usluga svim građanima, gospodarskim subjektima, institucijama i ustanovama na području LAG-a.¹¹ **Gospodarenje otpadom:** Na području LAG-a nije planirana izgradnja Centra za gospodarenje otpadom. Sva odlagališta komunalnog otpada na LAG području su zatvorena. Reciklažna dvorišta imaju Sunja (2), od toga jedno mobilno, i H. Kostajnica. Mobilno reciklažno dvorište također imaju Majur i H. Dubica. Prema očevidniku nadležnog ministarstva stopa odvojenog prikupljanja

⁶ https://rk-smz.hr/wp-content/uploads/2023/04/Prilog-2_Plana-razvoja-SMZ_Analiza-stanja.pdf

⁷ povezuje Sisak, Popovaču, Kutinu, Novsku, Jasenovac, Hrvatsku Dubicu, Hrvatsku Kostajnicu, Dvor, Glinu i Petrinju

⁸ Sisak, Sunja, Hrvatska Dubica, SMŽ1

⁹ Povezuje Petrinju i Hrvatsku Kostajnicu

¹⁰ povezuje mjesta Selište Sunjsko, Sunja, Vedro Polje, Graboštani i Majur, a zatim se spaja na SMŽ2 i SMŽ3

¹¹ Prilog-2_Plana-razvoja-SMZ_Analiza-stanja.pdf

otpada se kreće od 0,0% do 18,0% u Sunji. Na području općine Dvor planira se deponij radioaktivnog otpada na lokaciji vojno-skladišnog kompleksa Čerkezovac, na južnim obroncima masiva Trgovske gore. **Energetika:** Na području Banovine i Siska došlo je do smanjenja potrošnje u kućanstvima, poduzetništvu i industriji. Područje Banovine i Siska spada u regionalne sredine s najvećim brojem prekida napajanja i opskrbom el. energijom kao i vremenom trajanja prekida. To su najlošija distribucijska područja u RH po prosječnom godišnjem broju prekida po kupcu. Razlog tome je starost el. infrastrukture, iseljavanje stanovništva u zadnjih 30 i više godina koje je utjecalo na opravdanost ulaganja u el. mrežu. Energetska efikasnost nerazvijena je. Postrojenja koja se koriste OIE u proizvodnji el. energije nalaze se u Sunji, Dvoru i H. Kostajnici.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	0
Državna cesta	Km	104,5
Županijska cesta	Km	260,4
Lokalna cesta	Km	155,2
Nerazvrstana cesta	Km	517,06
Željeznička pruga	Km	21,575
Biciklističke staze	Km	85,7*
Međunarodne zračne luke	Broj	0
Ostale zračne luke	Broj	0
Morske luke	Broj	0
Riječne luke	Broj	0
Elektr. ener. kablovi	Km	95,56
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	n/p
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	48,56
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	n/p
Plinovod	Km	0
Vodovod	Km	227
Kanalizacija	Km	41
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	0
Centri za gospod. otpadom	Broj	0
Pretovarni centri	Broj	0

Izvor: Jedinice lokalne samouprave i SMŽ

*podatak obuhvaća duljinu biciklističkih staza SMŽ1 I PPLP1, a uz nju se nadovezuju i dijelovi SMŽ2 i SMŽ3 čija ukupna duljina iznosi 82 km

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Obrazovanje: Vrtić nema općina Majur, a vrtić u Hrvatskoj Kostajnici ima problem s održavanjem popunjenosti kapaciteta. Predškolski odgoj je organiziran pri OŠ u Hrvatskoj Dubici. Zbog obveznog organiziranog školskog prijevoza pristup osnovnom obrazovanju je na zadovoljavajućoj razini. U Hrvatskoj Kostajnici nalazi se Srednja škola Ivana Trnskoga. Pučko otvoreno učilište u Hrvatskoj Kostajnici je u likvidaciji te **nema ustanove na području LAG-a koje bi moglo provoditi programe cjeloživotnog učenja**. Na području LAG-a su 4 osnovne škole. Prema podacima registra ŠeR-školski e Rudnik (vodi se na razini županije) **između 19 i 22% učenika nakon osnovne škole ne nastavlja srednjoškolsko obrazovanje** (šg 2017/2018 do š.g.2020/2021). Pri tome dio učenika napušta županiju i odlazi u školu drugim sredinama te najčešće u tim sredinama ostaje i živjeti. **Zdravstvo:** Na području LAG-a Una u Hrvatskoj Kostajnici nalazi se podružnica Doma zdravlja Sisačko-moslavačke županije. Ambulante opće i dentalne medicine nalaze se u svim JLS, osim u općini Majur. Organizirana zdravstvena zaštita

žena je u Dvoru i Hrvatskoj Kostajnici, gdje se nalazi i ambulanta za zdravstvenu zaštitu predškolske djece. Zavod za hitnu medicinu ima dvije ispostave na području LAG-a u Hrvatskoj Kostajnici i Sunji. **Kultura:** Sve JLS LAG-a imaju knjižnice. Na području LAG-a ukupno je 18 uređenih društvenih domova, objekata mjesnih odbora koji se koriste od strane stanovništva. Osim njih, tu je još **niz objekata u javnom vlasništvu koji nisu u funkciji.** **Socijalna skrb:** Na području LAG-a samo je jedan dom za starije u Dvoru za 14 osoba. Sustav organizirane njege u kući je dostupan u Dvoru, Sunji i Hrvatskoj Kostajnici. Na području općine Majur nema ni jedne ugovorne ljekarne. Hrvatski zavod za socijalni rad, županijska služba Sisak, ima svoju podružnicu u Hrvatskoj Kostajnici koja svojim uslugama pokriva Dvor, H. Kostajnicu, H. Dubicu i Majur.¹² **Sportsko-rekreacijska infrastruktura:** Na području LAG-a nalazi se 9 sportskih građevina koje služe za rekreativne svrhe i iste su sagrađene u svim općinama, što je nedostatan za kvalitetan život stanovnika, posebno mladih. Nedostatan je i za daljnji razvoj turizma područja. **Vatrogastvo:** Na području LAG-a ukupno je 5 vatrogasnih domova i spremišta u svim JLS, osim Sunje, koji su u funkciji, dok u općini Sunja postoji 10 vatrogasnih domova koje treba opremiti ili urediti ili prenamijeniti. Ulaganja u objekte namijenjene skrbi za starije i nemoćne te održavanje je potrebno jer su velike potrebe na terenu, a smještajni kapaciteti i sustav usluga je skroman. Potrebno je ulagati i u poboljšanje standarda u postojećim objektima kako se ne bi dodatnim pogoršanjem kvalitete života dodatno motiviralo stanovnike na iseljavanje. Općenito, području LAG-a neophodan je daljnji razvoj različite društvene infrastrukture kako za poboljšanje života postojećih stanovnika, privlačenje novih te razvoj turizma.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	18
Kazališta	Broj	0
Kino dvorane	Broj	0
Knjižnice	Broj	5
Muzeji	Broj	0
Vatrogasni dom	Broj	5
Ambulanta	Broj	8
Dom zdravlja	Broj	0
Bolnica	Broj	0
Vrtići	Broj	4
Ostali predškolski objekti	Broj	0
Osnovne škole	Broj	4
Srednje škole	Broj	1
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	0
Sportske građevine (otvorene)	Broj	9
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	0
Dom za starije i nemoćne	Broj	1
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	0

Izvor: *Jedinice lokalne samouprave*

¹² <https://socskrb.hr/podrucni-ured/>

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Dio znanstvene zajednice smatra da je cijelo područje Banovine, a time i LAG-a Una, u začaranom krugu deprivacije¹³ koji započinje s nemogućnosti zajednice da adekvatno odgovori na strukturne promjene ili datosti (Domovinski rat, deindustrijalizacija, privatizacija), a nastavlja se s pritiscima koji se vrše na zajednicu radi manje društvene i političke moći. U takvim sredinama često su koncentrirani ekonomski deprivirani stanovnici ili pripadnici manjina. Po **indeksu razvijenosti u skupini najnerazvijenijih (1) nalaze se 4 općine**, a Hrvatska Kostajnica je u skupini razvijenosti 2. Od ukupno 556 JLS RH najbolje je „plasirana“ Hrvatska Kostajnica na 448. mjestu, a najlošije je „plasirana“ općina Dvor koja je na 548. mjestu. Deprivirane zajednice nerijetko postaju „atraktivne“ lokacije za divlja odlagališta otpada, odlagališta opasnog otpada¹⁴ ili lokacije za novo nastajući socijalni geto. U situacijama prirodnih katastrofa eksploatacija se produbljuje; institucije slabije funkcioniraju, a građani su u stanju neizvjesnosti (npr. na Banovini je, nakon potresa 2020. došlo do pojave rasprodaje zemljišta, nekretnina i stoke ispod tržišne vrijednosti). Prema dostupnim pokazateljima broj poduzeća je opao u 2020. godini za 6,60% (11 poduzeća), a broj zaposlenih za 1,98%. Do velikog povećanja broja zaposlenih došlo je u građevinarstvu (između 2019./2020.) od 19,34%, ali je istovremeno došlo do smanjenja zaposlenosti u prerađivačkoj industriji od 36,26%.¹⁵ Najpoznatija tvrtka s ovog područja bila je Pounje iz Hrvatske Kostajnice, koja je proizvodila kvalitetnu trikotažu. **Poslovne zone** se nalaze u Dvoru, H. Kostajnici i H. Dubici, ali je samo ona u H. Dubici aktivna. Obrtništvo se pokazalo otporno i u ovim gospodarskim uvjetima i orijentirano je na usluge lokalnom stanovništvu, ali i s potencijalom proširenja svojih usluga i dodatno zapošljavanje u ugostiteljsko turističkim djelatnostima te građevini, šumarstvu i obradi drveta. **Rudarstvo:** Od antičkog do suvremenog doba na području Zrinske i Trgovske gore eksploatirale su se metalne rude bakar, željezo, olovo i srebro. Danas ovi lokaliteti imaju samo kulturno-povijesnu važnost. **Poljoprivreda:** Na području LAG-a 2020. bilo je registrirano ukupno 1.275 PG-ova, od toga OPG i SOPG je bilo 1.239 ili 97,18%. Najviše ih je na području Sunje (512) i Dvora (450). Na području LAG-a je veliki broj malih PG-ova ekonomske veličine do 3.000 EUR-a (584 ili 45,80 %) i onih od 3.001 do 8.000 EUR-a (338 ili 26,51%), ali na području Sunje i Dvora nasla su i velika PG čija ekonomska veličina je i preko 100.000 EUR-a. U ARKOD sustav je upisano 10.522,97 ha od toga najviše oranica i livada na području Sunje i Dvora. Područje je još uvijek stočarski kraj što se može vidjeti po broju grla goveda i svinja, broju kljunova i košnica (tablica 13.). Ekološkom proizvodnjom se bavi 127 PG (9,96%). Područje uzgoja **autohtone pasmine svinja – banijske šare**. Petrinjski potres imao je teške posljedice za područje LAG-a. Svi podaci dani u tablicama, vezani za poljoprivredu, mogu se staviti pod znak pitanja jer osim šteta na stambenim objektima u potresu su stradali i gospodarski objekti i poljoprivredna mehanizacija, ako je bila pod nadstrešnicama. Uslijed tih problema poljoprivrednici su se morali rješavati stoke, pitanje je da li su i kako obrađivali svoja polja. Svjesni te situacije hrvatski znanstvenici su izradili 2021. godine niz preporuka vezanih za poljoprivredu u obliku dokumenta.¹⁶ Većina predloženih mjera/aktivnosti **ne može se rješavati na lokalnoj razini jer se tiču fiskalne politike te strateških odluka Ministarstva poljoprivrede**. Od danih preporuka za čiju realizaciju su dostatna manja financijska sredstva su revitalizacija uzgoja šljive, podizanje nasada crne bazge, divlje ruže (šipka), uzgoj povrća u

¹³ Kao jedan po pokazatelja navode da Indeks zaposlenosti po županijama 1990. – 2020. ukazuje da je zaposlenost na području Sisačko-moslavačke županije bila svega 40% od razine iz 1990. i da je to najniža razina od svih hrvatskih županija.

¹⁴ (Chakraborti i Margolis, 2017; Mendes i sur., 2019)

¹⁵ Petrinjski potres je bio 29.12.2020. te se pretpostavlja da ovo povećanje broja zaposlenih u građevini i smanjenja broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji nije vezano za ovaj događaj

¹⁶ Akademija poljoprivrednih znanosti, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021., Obnova poljoprivrede i ruralnog prostora na potresom pogođenom području Banovine

zatvorenim prostorima, uzgoj stoke sitnog zuba, eventualno peradi. Također se razmatra uzgoj energetskih nasada muskantusa i podizanje nasada ili šuma pitomog kestena. **Šumarstvo:** Najrasprostranjenije šumske zajednice su šume hrasta lužnjaka i poljskog jasena u središnjem dijelu riječnih dolina, u brdskom pojasu prevladavaju šume hrasta kitnjaka s običnim grabom i pitomim kestenom, dok u nižem gorskom području rastu šume obične bukve. Državnim šumama upravljaju Hrvatske šume d.o.o. putem podružnice Sisak, unutar koje su šumarije H. Kostajnica, H. Dubica, Sunja i Dvor. Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta je 51.385,97 ha, a od toga je 13.637,02 ha u privatnom vlasništvu. Najviše je privatnih šuma u općini Sunja 4.955,09 ha i Majur 2.723,68 ga, gdje je čak 93,98 % šume u privatnom vlasništvu. O načinu eksploatacije privatnih šuma nema podataka, a na području LAG-a nema udruga šumoposjednika. **Turizam:** Prirodna i kulturna baština područja može biti resursna osnova za razvoj kontinentalnog turizma. Pri tome posebno izdvajamo postojanje više biciklističkih staza koje prolaze kroz cijelo područje LAG-a Una. Za daljnji razvoj turizma potrebno je još uvijek ulagati javna sredstva u izgradnju javne turističke infrastrukture te atrakcija i događanja koji mogu privući više posjetitelja/turista. Naročito bi trebalo povezivati područje s područjem urbane zagrebačke aglomeracije. Od interesantnih događanja kontinuirano se održava Kestenijada u Hrvatskoj Kostajnici. Osnovana je TZP Banovina-Pounje u čiji sastav su ušle sve JLS LAG-a Una i općina Donji Kukuruzari. **Ostale djelatnosti:** S obzirom na razvojne probleme koji su prisutni već desetljećima u ovom dijelu RH te razorne posljedice petrinjskog potresa, a zatim i probleme s kojima su se suočila mnoga poduzeća za vrijeme *lockdown-a* u vrijeme pandemije virusa COVID-19, ne može se očekivati značajan zaokret, dolazak investitora u poslovne zone i sl. S obzirom na planove za otvaranje skladišta radioaktivnog otpada u Trgovskoj gori prije se može očekivati kratkoročno, a možda i srednjoročno slabljenje interesa za ovaj prostor.

Za gospodarski (socioekonomski) razvoj područja LAG-a neophodna su daljnja ulaganja u nove i inovativne tehnologije i metode, nova znanja i vještine te umrežavanje i integraciju dionika, kao i u jačanje svijesti o održivom korištenju baštine i velikih tradicijskih vrijednosti područja u svrhu jačanja njegove jedinstvenosti i prepoznatljivosti. Udruživanje gospodarskih subjekata u svim formama, suradnja s drugim razvojnim sektorima, velik je potencijal za ukupan razvoj područja, a posebno kroz poljoprivredu, proizvodnju hrane te turizam. Postojeći gospodarski subjekti novo programsko razdoblje trebaju koristiti za jačanje konkurentnosti, posebno kroz zelenu i digitalnu tranziciju. Na području LAG-a potrebno je jačati svijest te znanja i vještine o poduzetništvu u svrhu zapošljavanja i samozapošljavanja kao i opće održivosti gospodarstva, posebnu pažnju treba posvetiti mladima i ženama, kao najosjetljivijim društvenim skupinama.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a

JLS	Razvoj na skupina prema IR	Indeks razvijenost i JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Dvor	1	84,416	2.096,79	98,52	0,4095	63,52	271,8	0,1168
Hrvatska Dubica	1	87,636	2.258,85	139,40	0,4087	66,89	154,3	0,0984
Hrvatska Kostajnica	2	94,13	3.236,11	182,21	0,2578	69,37	138,6	0,1323
Majur	1	88,447	2.877,26	123,17	0,3223	69,8	247,7	0,0749
Sunja	1	88,286	2.666,06	133,98	0,3803	71,28	193	0,0673
Ukupno LAG	n/p	n/p	2.627,01	135,46	0,35*	68,17*	201,08*	0,10*

Izvor: MRRFEU, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.)

Napomena: *Prosjek

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	27	n/p	274	n/p	75	146	55	8	24	0	n/p	14	18	1	n/p	n/p	n/p	n/p	4	n/p	n/p	646
2019.	24	n/p	273	n/p	80	292	56	10	28	0	n/p	13	24	2	n/p	n/p	n/p	n/p	5	n/p	n/p	807
2020.	39	n/p	174	n/p	81	362	60	12	27	0	n/p	13	16	3	n/p	n/p	n/p	n/p	4	n/p	n/p	791

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	22	n/p	25	n/p	6	19	19	5	9	3	n/p	1	9	6	n/p	n/p	n/p	n/p	2	n/p	n/p	126
2019.	21	n/p	28	n/p	6	22	20	7	9	4	n/p	2	10	6	n/p	n/p	n/p	n/p	2	n/p	n/p	137
2020.	23	n/p	17	n/p	6	25	21	8	7	4	n/p	2	9	4	n/p	n/p	n/p	n/p	2	n/p	n/p	128

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	41	85	126
2019.	43	94	137
2020.	48	80	128

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druge pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Dvor	364	80	0	5	1	0	73
Hrvatska Dubica	83	21	2	2	0	0	5
Hrvatska Kostajnica	70	29	0	6	0	0	6
Majur	79	18	0	2	1	0	5
Sunja	402	93	0	16	1	0	38
Ukupno LAG	998	241	2	31	3	0	127

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Dvor	179	132	74	54	9	2
Hrvatska Dubica	51	28	10	11	4	4
Hrvatska Kostajnica	57	32	9	6	1	
Majur	54	25	11	8	1	1
Sunja	243	121	63	60	17	8
Ukupno LAG	584	338	167	139	32	15

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
Dvor	3464,52	4517	850,04	225,68	0	n/p	1006,78	1360,63	29.999,48
Hrvatska Dubica	1353,66	875	121,08	66,09	0	n/p	133,4	1031,45	7.117,69
Hrvatska Kostajnica	321,57	450	98,42	31,02	0,11	n/p	37,25	152,48	2.434,40
Majur	574,22	687	132,86	41,38	0,42	n/p	117,06	281,61	2.898,10
Sunja	4809	4756	1215,3	204,03	0,02	n/p	1224,2	2110,1	10.386,19
Ukupno LAG	10.522,97	11.285	2.417,7	568,2	0,55	n/p	2.518,69	4.936,27	52.835,86

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.*

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
Dvor	1466	7375	402	28	2040	8038	26	2020
Hrvatska Dubica	778	506	23	77	868	2979	0	34
Hrvatska Kostajnica	110	1008	5	3	254	1145	0	953
Majur	336	650	44	54	593	1710	10	205
Sunja	2967	3228	228	555	3859	24482	29	701
Ukupno LAG	5.657	12.767	702	717	7.614	38.354	65	3.913

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede*

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.*						2020.*					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Dvor	z ¹⁷	n/p ¹⁸	z	z	n/p	z	z	n/p	z	z	n/p	z	z	z	z	z	z	z
Hrvatska Dubica	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z
Hrvatska Kostajnica	790	337	453	2143	698	1445	733	275	458	1667	570	1097	z	z	z	z	z	z
Majur	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Sunja	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z
Ukupno LAG	790	337	453	2143	698	1445	733	275	458	1667	570	1097	z	z	z	z	z	z

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Dvor	3	1	4	7	12	19	10	14	24	10	12	22	12	10	22	10	15	25	13	29	42	29	24	53	28	33	61	44	20	64	336
Hrvatska Dubica	1	5	6	6	6	12	7	6	13	1	5	6	3	3	6	7	7	14	6	15	21	12	5	17	17	8	25	15	5	20	140
Hrvatska Kostajnica	6	6	12	10	11	21	3	5	8	2	6	8	2	5	7	7	8	15	7	9	16	4	10	14	7	10	17	6	5	11	129
Majur	0	1	1	1	3	4	2	2	4	0	3	3	1	1	2	3	0	3	5	3	8	2	2	4	12	5	17	7	3	10	56
Sunja	7	7	14	16	12	28	11	10	21	9	14	23	16	12	28	5	18	23	17	26	43	25	29	54	41	50	91	48	20	68	393
Ukupno LAG	13	14	27	27	26	53	16	17	33	11	23	34	19	18	37	15	26	41	29	38	67	31	41	72	60	65	125	61	28	89	578

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>), stanje na 31.12.2020.

¹⁷ „z“: podatak zbog povjerljivosti nije objavljen

¹⁸ n/p – „nema pojave“

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														ukupno			
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64				65 i više		
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Dvor	3	1	4	49	24	73	85	37	122	74	50	124	78	61	139	72	53	125	82	57	139	85	51	136	73	35	108	34	16	50	3	1	4	1024
Hrvatska Dubica	2	4	6	22	16	38	27	22	49	38	21	59	31	17	48	34	22	56	50	29	79	26	14	40	22	12	34	15	6	21	2	0	2	432
Hrvatska Kostajnica	2	0	2	34	20	54	58	43	101	69	47	116	49	38	87	46	51	97	51	71	122	37	41	78	45	32	77	14	10	24	2	0	2	760
Majur	2	1	3	14	13	27	28	18	46	24	15	39	21	20	41	18	8	26	14	12	26	23	17	40	11	13	24	11	3	14	0	0	0	286
Sunja	7	3	10	61	52	113	105	65	170	99	55	154	81	52	133	98	44	142	76	58	134	105	43	148	65	34	99	24	7	31	1	2	3	1137
Ukupno LAG	16	9	25	180	125	305	303	185	488	304	188	492	260	188	448	268	178	446	273	227	500	276	166	442	216	126	342	98	42	140	8	3	11	3.639

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.

1.3. Demografske značajke područja LAG-a

Područje LAG-a ima **elemente depriviranog područja**. Osim vanjskih utjecaja na deprivaciju utječe i lokalna zajednica; niska je razina aktivnosti lokalnih dionika i kolektivne efikasnosti, visoka razina nepovjerenja, unutarnje nejednakosti i socijalna dezorganizacija. U depriviranim ruralnim zajednicama, kao što je na prostoru Banovine, dolazi do zapuštenosti prostora (napušteni i zapušteni privatni i javni objekti), devastacije i tolerancije propadanja javnih dobara i dr. Pojavljuju se norme koje potiču pasivnost i nihilizam stanovnika, neformalno se kažnjavaju oni koji se žele aktivirati i doprinijeti zajednici. Sve to dovodi do niske građanske participacije, doživljaja i nezadovoljstva zajednicom, unutarnje nejednakosti i socijalne dezorganizacije. Ove pojave djeluju kao mehanizmi koji oslabljuju poziciju zajednice prema vanjskim akterima, potvrđuju njezinu poziciju bespomoćnosti i stigmatizaciju te je čine ranjivom za nove strukturne promjene. Na taj će se način začarani krug deprivacije nastavljati održavati, ako se neki od djelatnih mehanizama ne promijene.

LAG Una u 2011. godini imao je 17.348 stanovnika (0,40% stanovnika RH), odnosno 10,06% stanovnika Sisačko-moslavačke županije dok prema popisu iz 2021. godine, na području LAG-a živi ukupno 11.221 stanovnika (0,29% stanovnika RH), 7,98% stanovnika SMŽ. Broj stanovništva smanjen je za 6.127 stanovnika što čini pad stanovnika za -35,32%. Prosječni index starenja stanovnika LAG-a Una iznosi 302,92% (državni prosjek 156,2%). Područje LAG-a Una je multietničko, od ukupnog broja stanovnika 65,01% se izjašnjava kao Hrvati. Najbrojnija nacionalna manjina su Srbi koji čine 31,49% stanovnika, a u općini Dvor su većinsko stanovništvo – 67,26%. Prosječna starost stanovnika LAG-a je 46,9 godina dok je prosjek RH 44,43 godine. Najmlađe stanovništvo je u Hrvatskoj Kostajnici i Hrvatskoj Dubici a najstarije u Dvoru. Podaci iz Popisa 2021. godine: 736 (6,56%) stanovnika bez škole i s nezavršenom osnovnom školom, 2.766 (24,65%) ima završenu samo osnovnu školu, 5.599 (49,90%) osoba ima završenu srednju školu, dok samo 946 (8,43%) stanovnika ima završeno više i visoko obrazovanje.

Razvijenost lokalne zajednice, između ostalog mjeri se i brojem organizacija civilnog društva koje aktivno djeluju na nekom području. Na LAG području je registrirana 161 udruga, širokog spektra interesa od vatrogasnih udruženja, lokalne organizacije Crvenog križa i vjerskih humanitarnih udruga, do organizacija za djecu i mlade, sportsko-rekreacijskih udruženja pa do specijaliziranih udruga koje brinu o okolišu, razvijaju ruralni turizam ili djeluju u gospodarskom okruženju kao poljoprivredne organizacije. Veliki broj udruga s područja LAG-a Una sufinancira se iz proračuna JLS, svojim aktivnostima nastoje zadovoljiti potrebe vlastitog članstva, korisnika iz djelokruga njihovih djelatnosti, a jedan dio udruga zadovoljava i neke vitalne društvene i socijalne potrebe stanovništva. Najviše udruga je registrirano na području Sunje (53) i Dvora (45), a najmanje u općini Hrvatska Dubica (12). Jačanje obrazovnih institucija, modernizacija i programi, razvoj cjeloživotnog obrazovanja neophodni su za daljnji demografski razvoj. Jačanje organizacija civilnog društva neophodno je za promjenu atmosfere i kvalitete života u području LAG-a. OCD-i trebaju adekvatan prostor za rad, opremu ali i jačanje kapaciteta, kako bi što kvalitetnije doprinjele općem socioekonomskom razvoju. Potrebno im je institucionalno jačanje kao i povezivanje s drugim razvojnim dionicima područja u svrhu postizanja opće sinergije ljudskih resursa te razvoja zajedništva, identiteta i integracije zajednice. One su platforma za međugeneracijsku suradnju te očuvanje razvojnih resursa i tradicijskih vrijednosti područja. LAG u ovom razdoblju treba posvetiti pažnju povećanju kvalitete života stanovnika, razvoju programa i sadržaja za umrežavanje, druženje, sport, rekreaciju te posvetiti i inkluziji osjetljivih društvenih skupina.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
Dvor	21	11	119	109	17,6	10,1	49,6
Hrvatska Dubica	16	9	36	35	44,4	25,7	45,1
Hrvatska Kostajnica	20	12	35	35	57,1	34,3	43,3
Majur	9	1	26	29	34,6	3,4	48,5
Sunja	43	23	125	96	34,4	24	46,8
Ukupno LAG	109	56	341	304	32,0	18,4	46,9

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ¹⁹			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ²⁰			Sveučilišni studij ²¹			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U			
Dvor	6	50	56	248	432	680	910	664	1574	131	147	278	68	92	160	63	55	118	n/p	n/p	n/p	2	n/p	2
Hrvatska Dubica	5	19	24	127	204	331	447	300	747	62	60	122	41	41	82	21	19	40	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Hrvatska Kostajnica	2	26	28	127	221	348	525	473	998	111	129	240	59	54	113	52	75	127	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Majur	1	14	15	87	152	239	213	148	361	26	28	54	18	19	37	8	9	17	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Sunja	17	65	82	494	674	1168	1159	760	1919	111	141	252	59	67	126	51	73	124	1	1	2	1	n/p	1
Ukupno LAG	31	174	205	1083	1683	2766	3254	2345	5599	441	505	946	245	273	518	195	231	426	1	1	2	3	n/p	3

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

¹⁹ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije²⁰ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.²¹ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

LAG Una je u razdoblju 2014.-2023. godine raspisao 7 LAG natječaja za tri tipa operacije pri čemu je na područje LAG-a plasirano 8.178.375,68 eura. Raspisana su 2 LAG Natječaja za tip operacije 1.1.3. "Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava" pri čemu je na teren plasirano 35,51% alokacije za podmjere 19.2, odnosno 385.397,57 eura. Za tip operacije 1.1.1. (sukladno 4.1.1. iz PRR) "Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava" također su raspisana 2 LAG Natječaja. Na teren je plasirano 41,61% alokacije, odnosno 451.708,50 eura. LAG Una je objavio i 3 LAG natječaja za tip operacije 3.1.1. (sukladno 7.4.1.) "Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu" što podrazumijeva 22,88% alokacije, ukupne vrijednosti 248.350,92 eura. Dodijeljene su potpore za ukupno 40 korisnika.

LAG Una je u fazi provedbe projekta suradnje u partnerstvu s još dva LAG-a iz RH, a na raspolaganju iz podmjere 19.3. za provedbu projekta suradnje ima ukupno 54.272,86 eura. Ciljevi koje LAG Una želi ostvariti odnose se na promociju i razvoj integrirane ponude ruralnog turizma, odnosno jačanje turističke ponude kroz promociju ruralnog turizma temeljenog na prirodnoj i kulturnoj baštini, ulaganje u opću rekreacijsku opremu te jačanje ljudskih kapaciteta za podizanje kvalitete i diverzifikaciju ponude ruralnog turizma.

Osim provedbe LEADER programa, LAG Una je bio nositelj i partner ili suradnik i na nekim drugim nacionalnim i EU projektima. Kao nositelj, LAG Una je uspješno proveo dva projekta programa Zaželi, odnosno projekt „Kad se naše ruke slože“, ESF, Program Zaželi – faza II (vrijednost 601.221,05 EUR) i projekt „Kad se naše ruke slože 2“, ESF, Program Zaželi – faza III (vrijednost 196.987,19 EUR). LAG Una ima iskustva i kao partner u provedbi projekata prekogranične suradnje, točnije projekta „SMEs Without Borders“ EU IPA Program prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina, (vrijednost 203.245,47 EUR) i projekta „Wool as outstanding opportunity for leverage“, Europski fond za regionalni razvoj IPA II (vrijednost: 1.342.775,00 EUR). LAG Una je bio partner na projektima „Pružamo više“, ESF (vrijednost 199.016,69 EUR), „Aktiviraj se i zaposli“, ESF (vrijednost 193.060,69 EUR), „Žene traže novu šansu“, ESF, Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja – faza II (vrijednost 108.246,62 EUR), „Znanjem do nove šanse“, ESF, Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja – faza III (vrijednost 132.676,36 EUR). LAG je samostalno provodio projekt „Oaza igre i smijeha“ vrijednosti 1.725,40 EUR. Vidljivo je iz gore navedenog da je LAG stekao veliko iskustvo u provedbi projekata ESF-a s posebnim naglaskom na dva Zaželi projekta u koje je bio uključen impresivan broj sudionika, kako zaposlenih za pružanje usluga, tako i krajnjih korisnika.

Osim u ulozi prijavitelja ili partnera LAG Una nastoji biti koordinator i pokretač mnogih aktivnosti koji doprinose razvoju ruralnog područja. LAG je u programskom razdoblju 2014.-2022. pokrenuo i proveo niz stručnih skupova, okruglih stolova i sličnih događanja zbog pronalaska rješenja za unaprjeđenje kvalitete života i rada na svom području te poticanja razvoja turističke destinacije. LAG je sudjelovao na brojnim sajmovima i događanjima na području svog obuhvata.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
4.1.1.	2	451.708,50	20	458.607,92	11 ²²	250.121,81	10	216.437,11	0	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju = 20	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju = 11 ²³
6.3.1.	2	385.397,57	27	400.108,50	27	400.108,50	18	265.120,28	0	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a = 26	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a = 27
7.4.1.	3	248.350,92	5 ²⁴	248.350,98	3	148.601,82	0	0,00	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture = 70%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture = 42% ²⁵
19.4.1.	np	284.932,46	np	np	np	p	np	247.211,99	0	np	np
4.1.1.	2	451.708,50	20	458.607,92	11 ²⁶	250.121,81	10	216.437,11	0	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju = 20	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili

²² 9 projekata ima status zahtjeva – U obradi – kod APPRRR-a

²³ 9 projekata ima status zahtjeva – U obradi – kod APPRRR-a

²⁴ 2 projekta su u fazi analize 1 – kod LAG-a

²⁵ 2 projekta su u fazi analize 1 – kod LAG-a

²⁶ 9 projekata ima status zahtjeva – U obradi – kod APPRRR-a

											modernizaciju = 11 ²⁷
6.3.1.	2	385.397,57	27	400.108,50	27	400.108,50	18	265.120,28	0	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a =26	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a = 27
7.4.1.	3	248.350,92	5 ²⁸	248.350,98	3	148.601,82	0	0,00	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture = 70%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture = 42% ²⁹

²⁷ 9 projekata ima status zahtjeva – U obradi – kod APPRRR-a

²⁸ 2 projekta su u fazi analize 1 – kod LAG-a

²⁹ 2 projekta su u fazi analize 1 – kod LAG-a

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.						
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
Kad se naše ruke slože	Europski socijalni fond (ESF)	601.221,05	0,00 EUR	18 mjeseci 18.6.2020. – 18.12.2021.	nositelj	Zaposleno 50 pripadnica ciljane skupine te pružena usluga potpore i podrške starijim osobama i osobama u nepovoljnom položaju. Obrazovano 40 pripadnica ciljane skupine uključenih u projekt; osnaživanje, povećanje radnog potencijala i educiranje teže zapošljivih žena i žena s nižom razinom obrazovanja te unapređenje kvalitete života krajnjih korisnika i njihova socijalna uključenost
Kad se naše ruke slože 2	Europski socijalni fond (ESF)	196.987,19	0,00 EUR	8 mjeseci 29.11.2022. – 29.7.2023.	nositelj	Zaposleno 30 pripadnica ciljane skupine te pružena usluga potpore i podrške starijim osobama i osobama u nepovoljnom položaju. Osnaživanje, povećanje radnog potencijala i educiranje teže zapošljivih žena i žena s nižom razinom obrazovanja te unapređenje kvalitete života krajnjih korisnika i njihova socijalna uključenost
Žene traže novu šansu	Europski socijalni fond (ESF)	108.246,62	0,00 EUR	20 mjeseci 28.2.2015. – 27.10.2016.	partner	Završena tri programa edukacije žena. Edukaciju za ekološkog poljoprivrednog gospodarstvenika završilo je 6 žena, edukaciju za osnivanje i vođenje zadruga i marketinške aktivnosti završilo je 7 žena te je edukaciju za kulinarsstvo završilo 13 žena. Poboljšana su znanja i vještine ranjivih skupina žena; pojačano povezivanje i zapošljavanje žena kroz osnivanje i rad socijalne zadruge; izrađen plan razvoja zapošljavanja.
Znanjem do nove šanse	Europski socijalni fond (ESF)	132.676,36	0,00 EUR	30 mjeseci 14.5.2018. – 14.11.2020.	partner	50 nezaposlenih pripadnika ranjivih skupina i 15 učenika srednjih škola završilo programe edukacije i primilo uslugu kluba za zapošljavanje. Osnaživanje, educiranje i motiviranje dugotrajno nezaposlenih i ranjivih skupina s ciljem povećanja njihove zapošljivosti.

Aktiviraj se i zaposli	Europski socijalni fond (ESF)	193.060,69	0,00 EUR	24 mjeseca 9/2018. – 9/2020.	partner	Uključivanje ciljanih skupina u verificirane programe obrazovanja odraslih u sektorima turizma i ugostiteljstva te graditeljstva, uz učenje stranog jezika, razvoj programa za osnaživanje mekih vještina nezaposlenih osoba te provedba istog za 48 pripadnika ciljane skupine; izrađen program za osnaživanje i razvoj mekih vještina nezaposlenih osoba, izrađena 24 individualna plana korisnika zajamčene minimalne naknade.
Pružamo više	Europski socijalni fond (ESF)	199.016,69	0,00 EUR	24 mjeseca 1.8.2020. – 31.7.2022.	partner	Omogućene usluga prijevoza, fizikalna i radna terapija, dnevni boravak sa toplim obrokom i psihosocijalna podrška članovima obitelji starijih osoba.
Wool as outstanding opportunity for leverage (WOOL)	IPA II	1.342.775,00	0,00	24 mjeseca 1.3.2020. – 28.2.2022.	partner	Promoviranje očuvanja kulturne i prirodne baštine kroz obradu i oplemenjivanje te dizajniranje i promociju proizvoda od vune te osvještavanje lokalnog stanovništva o iskoristivosti vune. Dodatno, rezultat projekta je otvaranje promotivnih ateljea koji će obogatiti turističku ponudu na inovativan i kreativan način, s konačnim ciljem doprinosa specifičnom pozicioniranju regije ADRION na turističkoj sceni.

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, interna evidencija LAG-a

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

Jedno od temeljnih načela lokalnog razvoja je načelo partnerstva, suradnje javne, gospodarske i civilne interesne skupine koji djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu pri izradi i provedbi planskih dokumenata, pa tako i LRS-a. Provedba partnerskog odnosa među članovima LAG-a definirana je odredbama Statuta LAG-a i načelima LEADER pristupa. Osnovna svrha partnerstva je pružanje pomoći zainteresiranim dionicima kako bi zajednički osmislili, doprinijeli i proveli strategiju održivog razvoja temeljenu na osobitostima područja.

LAG Una u svom članstvu ima 44 člana, a zastupljene su sve interesne skupine. Od rujna 2023. godine članstvo čine redovni i pridruženi članovi. Redovni članovi LAG-a imaju pravo odlučivati, birati i biti birani, a pridruženi članovi imaju pravo nazočiti sastancima, bez prava odlučivanja te prava da biraju i budu birani u tijela LAG-a.

Ukupno članstvo LAG-a čini 59,09% predstavnika gospodarske interesne skupine, 22,73% predstavnika civilne interesne skupine te 18,18% predstavnika javne interesne skupine. U ukupnom članstvu LAG-a je 34,09% žena te 5 mladih, odnosno 11,36%.

Skupštinu kao tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS čine redovni članovi s pravom glasa kojih je ukupno 30. Redovnih članova Skupštine koji pripadaju gospodarskoj interesnoj skupini je 14 (46,67%), predstavnika civilne interesne skupine je 9 (30%), a javne interesne skupine 7 (23,33%). U redovnom članstvu je 12 žena (40%) te 3 mlade osobe.

Upravni odbor, kao izvršno tijelo LAG-a broji 9 članova od kojih 44,44% predstavnika predstavlja gospodarsku interesnu skupinu, 33,33% članova predstavlja civilnu interesnu skupinu i 22,22% predstavnika čini javnu interesnu skupinu. U Upravnom odboru LAG-a Una ukupno su 4 žene, odnosno 44,44% i jedna mlada osoba.

Tablica 20: Članovi LAG-a

Skupština LAG-a* (ukupno članstvo – redovni i pridruženi članovi Skupštine LAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ³⁰
26	10	8	44	15	5

Izvor: LAG Una

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a* (redovni članovi Skupštine LAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ³¹
14	9	7	30	12	3

Izvor: LAG Una

³⁰ osobe do uključujući 40. godina

³¹ osobe do uključujući 40. godina

*Napomena: Članstvo u LAG-u može biti redovno i pridruženo. Redovni članovi u udruzi imaju pravo odlučivati, birati i biti birani te oni čine tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS. Pridruženi članovi imaju pravo nazočiti sastancima na koje su pozvani, bez prava odlučivanja te prava da biraju i budu birani u tijela udruge.

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ³²
4	3	2	9	4	1

Izvor: LAG Una

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Proces izrade ove LRS LAG-a započeo je u ožujku 2022. godine i trajao je sve do svibnja 2023. godine, a temeljen je na osnovnim načelima CLLD pristupa koji je korišten u izradi:

- ✓ Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja – kroz izrađenu osnovnu analizu područja utvrđen je SWO, identificirane su osnovne razvojne potrebe, te su odabrani ciljevi razvoja (opći i specifični) koji se temelje na korištenju snaga (prednosti), a sve kako bi se umanjile slabosti i dobro iskoristile prilike koje se pružaju za razvoj područja.
- ✓ Pristup odozdo prema gore –uključivanje širokog kruga zainteresiranih dionika u proces izrade i to putem razgovora, individualnih sastanaka, radionica, javnih savjetovanja, upitnika i dr.
- ✓ Funkcionalno lokalno razvojno partnerstvo (LAG) svih interesnih skupina koje je u izradi LRS, ali i u svom svakodnevnom radu, vodilo računa da se odluke donose temeljem konsenzusa, uz argumentacije i objašnjenja kojima su se jačali ljudski resursi.
- ✓ Inovativan pristup lokalnom razvoju – ciljevi i intervencije koje se definiraju kroz LRS sadrže inovativne pristupe u razvoju ruralnog područja LAG-a.
- ✓ Integrirani i multisektorski pristup – ciljevi i intervencije međusobno su integrirani te ostvarenje jednog cilja doprinosi boljem i bržem ostvarenju ostalih ciljeva.
- ✓ Umrežavanje i suradnja – na sektorskoj, međusektorskoj te međugeneracijskoj razini.
- ✓ Decentralizirana administracija odnosi se na odabir projekata na LAG razini. Kriteriji za odabir projekata opisuju se u LRS i u skladu su sa ZPP-om RH za razdoblje 2023.-2027.

Strategija je rađena putem konzultacijskih procesa vanjskog stručnjaka i članova lokalnog partnerstva, dok se u međuvremenu, između sastanaka, provodio dodatni konzultacijski proces sa širom javnosti. U proces izrade LRS aktivno su bili uključeni i članovi Skupštine te UO kojima je prezentiran proces izrade Strategije, raspravljalo se o ključnim pitanjima oko definiranja ciljeva razvoja, financijske alokacije, mehanizmima provedbe i administracije LRS. Članovi ureda LAG-a sudjelovali su u izradi te facilitirali cijeli proces konzultacija s predstavnicima lokalnog partnerstva i širom javnosti. Radi složene povezanosti unutar područja LAG-a konzultacije su se provodile i putem elektroničke pošte. Posebna pažnja posvetila se provedbi konzultacija vezanih uz razvojne potrebe te prikupljanje projektnih prijedloga kako bi se LRS prilagodila stvarno iskazanim potrebama korisnika.

³² osobe do uključujući 40. godina

Kod izrade LRS primjenjivane su sljedeće metode uključivanja dionika: *radionice* - radi analize postojećih snaga i slabosti te u svrhu stvaranja novih ideja i rada na aktivnostima; *razgovori s lokalnim dionicima* (predstavnicima JLS-a, zaposlenicima RA, TZ...) s ciljem definiranja problema, ideja i vizija o području; *projektni obrasci* – kako bi se prikupile projektne ideje; *sastanci operativnih tijela* LAG-a (radni tim za izradu LRS-a, UO) kako bi se analizirali procesi uključivanja i donošenja strateških odluka te *medijsko informiranje i konzultacije* – najave i objave događanja i aktivnosti u lokalnim medijima, na web stranicama i društvenim mrežama. Kod izrade ove LRS, za uključivanje dionika primjenjen je pristup kombiniranja participativnih razina: animacija, informiranje, konzultacije i osnaživanje, što se može vidjeti iz popisa događanja i broja sudionika, a koji su organizirani za potrebe izrade LRS-a LAG-a Una. Ukupno partnerstvo, odnosno Skupština LAG-a usvojila je LRS za razdoblje 2023.-2027. na sjednici održanoj 13. rujna 2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Prva radionica za izradu LRS	21	Majur	16. rujna 2022.
Radionica za izradu LRS - Mogućnost razvoja socijalnih usluga na području LAG-a Una	27	Majur	28. studenog 2022.
Radionica za izradu LRS - Turizam, obrtništvo, poduzetništvo	21	Hrvatska Kostajnica	26. siječnja 2023.
Radionica za izradu LRS LAG-a Una	23	Živaja	27. travnja 2023.
Skupština LAG-a za potrebe predstavljanja izrađene LRS i usvajanja iste	25	Hrvatska Kostajnica	13. rujna 2023.

Izvor: LAG Una

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem SWOT analize, koju su izradili članovi LAG-a i širok raspon razvojnih dionika na radionicama, utvrđene su snage i slabosti te prilike i prijetnje za budući razvoj područja LAG-a Una. Naglasak je stavljen na sektore koji su ključni za socioekonomski razvoj lokalne zajednice i kojima će se LAG baviti u razdoblju provedbe LRS.

Kulturno-povijesna i prirodna baština kao i očuvan okoliš važan su razvojni potencijal za budući razvoj gospodarstva i ključnih sektora, prvenstveno proizvodnje hrane te turizma, a time za zapošljavanje osobito mladih kao i za poboljšanje kvalitete življenja. Na području LAG-a nalaze se kulturna dobra važna za nacionalnu povijest i identitet. Radi multietničnosti brojna je i raznolika tradicionalna baština (arhitektura, krajobraz, način života, običaji, lokalna prehrana). Kako bi se prevladale slabosti nedostatne valorizacije, interpretacije i održivog korištenja kulturno-povijesne baštine, posebno tradicije, u ovom razdoblju potrebno je posvetiti se prvenstveno valorizaciji i stvaranju prepoznatljivosti prostora putem stvaranja novih i inovativnih proizvoda i usluga zasnovanih na očuvanoj tradiciji. Očuvana prirodna baština, zaštićeni dijelovi prirode, velik su razvojni potencijal područja LAG-a za čije je daljnje očuvanje i održivo korištenje potrebno koristiti sve mogućnosti koje pruža zelena tranzicija te razvijati inovativne aktivnosti njezina održivog korištenja.

Komunalna infrastruktura, posebno aktivnosti obnove nakon potresa koje su ukazale na loše stanje u području, pruža potencijal za socioekonomski razvoj, posebno činjenica da je cijelom prostoru dostupna vodoopskrba što omogućuje jačanje otpornosti poljoprivrede na klimatske promjene (navodnjavanje), no ukupno gledano potrebno je poboljšavati stanje opće komunalne infrastrukture prvenstveno radi povećanja kvalitete života stanovnika, ali i gospodarskog razvoja. Glavne potrebe uočene su u javnom prijevozu i prometnoj infrastrukturi, digitalnoj infrastrukturi te odvodnji i gospodarenju otpadom što je istovremeno važno za očuvanje okoliša i poboljšanje životnih uvjeta kao i gospodarski razvoj. Potrebno je razvijati i sportsko-rekreacijsku infrastrukturu, posebno radi zadržavanja mladih, ali i za zdravlje svih dobnih skupina, a ujedno predstavlja i preduvjet za razvoj turizma na području LAG-a. Za daljnji razvoj područja potrebno je posvetiti pažnju i razvoju svijesti o klimatskim promjenama te ulaganjima u obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost. Društvena infrastruktura neophodna je za poboljšanje kvalitete života stanovnika, privlačenje novih, kao i privlačenje posjetitelja područja. Uz obnovu i izgradnju društvene infrastrukture, neiskorištenih nekretnina u javnom vlasništvu, važno je njihovo opremanje. Velik razvojni potencijal područja predstavljaju novi i inovativni programi različitih manifestacija (jednodnevnih i višednevnih) te razvoj i jačanje aktivnosti organizacija civilnog društva koje su nositelji društvenog razvoja u cjelini, što dodatno može omogućiti aktiviranje i zapošljavanje osoba iz osjetljivih skupina društva. Potrebe civilnog društva su rješavanje problema nedostatka prostora, financijskih sredstava i uključivanje više suradnika za pripremu i provedbu projekata u ključnim razvojnim sektorima. Razvoj kapaciteta i djelovanja civilnog društva, uz povećanje kvalitete života stanovnika predstavlja velik potencijal i potrebu za jačanje identiteta lokalne zajednice kao i očuvanje okoliša te očuvanje i revitalizaciju tradicijske baštine područja LAG-a. Razvojni potencijal organizacija civilnog društva leži i u poboljšanju kapaciteta, znanja, vještina te poticanju međusektorske i međugeneracijske solidarnosti. Velika potreba područja, uz jačanje cjeloživotnog obrazovanja, je i u modernizaciji, digitalizaciji i suradnji obrazovnih institucija. Potrebno je ulagati u mlade u stjecanju znanja i vještina o tradiciji područja, inovativnim razvojnim mogućnostima i pristupima iz kojih mogu nastati nove poduzetničke inicijative, razvijati zajedništvo te jačanje identiteta. Na području je velika potreba u razvoju društvenih inovacija i društvenog poduzetništva te jačanju socijalne uključenosti i smanjenju siromaštva kao i u razvoju izvaninstitucionalnih usluga.

U gospodarstvu glavni razvojni potencijal predstavlja poljoprivreda i proizvodnja prepoznatljive lokalne hrane, turizam i razvoj nepoljoprivrednih proizvoda i usluga. Velik potencijal i potreba je u zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju inovativnosti u poduzetništvu. Poduzetnička infrastruktura ima potencijal za razvoj poduzetništva. Velika potreba područja je jačanje poduzetničke klime i okruženja na čitavom području LAG-a, posebno među mladima, te za podrškom zapošljavanju i samozapošljavanju mladih i žena. U razvoju poljoprivrede potrebna je modernizacija proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda sa većom dodanom vrijednosti, zasnovanih na tradicionalnim sortama i pasminama, kao i razvoj inovativnih i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda koji su ključni za razvoj vidljivosti i identiteta područja, kao i za očuvanje okoliša i tradicije. Umrežavanje, suradnja te razvoj trženja prehrambenih proizvoda, na lokalnom, bliskom tržištu putem kratkih opskrbnih lanaca i različitih manifestacija te u gradovima kojima gravitiraju stanovnici područja (Sisak, Petrinja, Zagreb) ključan je za daljnji razvoj poljoprivrede. Važnu ulogu u razvoju poljoprivrede ima i razvoj turizma koji je na prostoru LAG-a tek u svojim počecima, stoga mu treba pružiti potporu. Turizam omogućuje promociju i prodaju lokalnih poljoprivrednih proizvoda, kratke opskrbe lance te doprinosi razvoju kvalitete i inovativnosti. Turizam je važan i radi diverzifikacije poljoprivrede jer omogućuje razvoj čitavog niza uslužnih djelatnosti, usluga i proizvoda u sklopu poljoprivrednih gospodarstava. S time su povezane mogućnosti oživljavanja i očuvanja tradicijskih vrijednosti sela (arhitekture i krajobraza, starih zanata, običaja). Za

daljnji razvoj poljoprivrede i turizma te s njima povezanim djelatnostima ključno je razvijati identitet i prepoznatljivost (brandiranje) područja LAG-a. Uz turizam, radi povećanja kvalitete života stanovnika kao i doživljaja posjetitelja, potrebno je razvijati i druge nepoljoprivredne djelatnosti (proizvode i usluge). Velike mogućnosti područja, kako za razvoj identiteta i koheziju lokalne zajednice, nalazi se u osmišljavanju i provedbi inovativnih i atraktivnih manifestacija (kulturne, sportske, tradicionalne i dr.) koje mogu privući velik broj posjetitelja i potaknuti nove razvojne mogućnosti, stoga je, paralelno, potrebno razvijati turističko-posjetiteljsku infrastrukturu i stvarati jedinstvenu destinaciju područja (koje je već udruženo putem zajedničke TZ).

Prilike za razvoj područja LAG-a, uz već spomenuto, osobito u području glavnih gospodarskih sektora, infrastrukture i očuvanja okoliša i prirode su: financiranje programa i projekata za razvoj ruralnih područja i Banovine; provedbe državnih, županijskih i drugih programa razvoja; politike zelene i digitalne tranzicije; trendovi razvoja turizma (zaštita okoliša, kultura, tradicija), porast potražnje za zdravom hranom te za autohtonim, brendiranim i proizvodima s oznakom kvalitete; jačanje međunarodne suradnje; razvoj i uporaba novih tehnologija, digitalizacija gospodarstva, uprave i društva. Ograničenja i prijetnje razvoju su: neodgovarajuća provedba nacionalne politike razvoja ruralnog i potresom pogođenog područja; loša regulativa za prostorno planiranje, upravljanje prostorom; nastavak negativnih demografskih trendova u državi; negativne posljedice klimatskih promjena i elementarne nepogode (potresi i dr.).

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

Snage	Slabosti
Na području LAG-a su 3 granična prijelaza Dvor, H. Kostajnica i H. Dubica Blizina nacionalnog središta (Zagreb) Zaštićene prirodne vrijednosti i čuvan okoliš (posebno rijeka Una) Značajna kulturno-povijesna baština važna za nacionalni povijesni identitet Bogata i sačuvana tradicijska baština, posebno drvena arhitektura, tradicijske okućnice Javna vodoopskrba u većini naselja Društvena infrastruktura u svim centralnim naseljima JLS-ova Sportsko-rekreacijska infrastruktura Blizina urbane sisačke i zagrebačke aglomeracije kao najbližih tržišta za proizvode i usluge s područja LAG-a Prirodni resursi i tradicija poljoprivrede i šumarstva Povoljni pedološki i klimatski uvjeti za diversificiranu poljoprivredu Autohtone pasmine: svinja – banijska šara, konj hrvatski posavac Prepoznatljivi prehrambeni proizvodi Biciklističke staze na cijelom području Zajednička TZ svih JLS LAG-a Rast turizma i usluga Lokalna gastro ponuda Tradicijska kultura, etno-baština Organizacije civilnog društva (sport, KUD-ovi i dr.) Multietnička sredina	Područje LAG-a (kao i cijele Banovine) pretrpjelo velike gubitke materijalne i u ljudstvu tijekom Domovinskog rata te se do petrinjskog potresa nije oporavilo – prostor izražene depopulacije Nepostojanje cjelovitih razvojnih planova i dokumenata kojima je cilj revitalizacija prostora Banovine Područje ugroženo elementarnim nepogodama posredno jer su gradovi kojima gravitira stanovništvo LAG-a, Petrinja i Sisak, stradali u petrinjskom potresu, teško se obnavljaju te nisu sposobni pružati usluge javnog servisa građanima (obrazovanje, zdravstvena zaštita, gospodarsko povezivanje, kultura) i gube ulogu centralnih naselja Banovine, odnosno otežano pružaju svoje usluge stanovnicima LAG-a Una Na području određena lokacija za odlaganje radioaktivnog otpada Sve JLS pretrpjele velike materijalne štete u potresu Baština na potresom pogođenom području neprepoznata, zanemarena i ugrožena Nedovoljno korištenje prirodnog i kulturno-povijesnog naslijeđa u razvoju područja Nedostatak interesa i ulaganja u obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost Nerazvijen IT sektor i digitalizacija Nedostatak inovativnosti, novih proizvoda i usluga, posebno onih zasnovanih na tradicijskoj baštini područja Napuštanje poljoprivrednih površina i imanja Zastarjelost poljoprivredne mehanizacije i slaba

	uporaba novih tehnologija te digitalizacije, posebno malih PG-a Nedovoljno udruživanje poljoprivrednika Nedostatna turistička infrastruktura i ponuda (ni uz biciklističke staze), nedostatak smještaja Nedostatna promidžba i turistički marketing Nedostatno povezivanje baštine i atrakcija kao i razvoj zajedničke prepoznatljivosti područja Visoka razina siromaštva, male vrijednosti nekretnina i druge imovine Područje LAG-a je ruralna zajednica izložena snažnim procesima deprivacije Nedostatno cjeloživotno obrazovanje i digitalna pismenost Nedovoljno razvijeno i aktivno civilno društvo, nedostatak koordinacije i sinergije djelovanja Nedostatna integracija svih skupina društva lokalne zajednice (nepostojanje identiteta područja)
Prilike	Prijetnje
Znanstvena zajednica, u najkraćem roku, ponudila niz stručno elaboriranih rješenja za cijelo područje Banovine i time dala znanstveno utemeljenje za sve javne politike za područje Banovine i područja LAG-a Una Ulazak RH u Schengenski režim otvara mjestima na granici s BiH (Dvor, Hrvatska Kostajnica, Hrvatska Dubica) niz novih mogućnosti razvoja pograničnih djelatnosti Proces revitalizacije lokalne zajednice iz resursa koji su dostupni putem različitih EU programa i fondova, uključujući LEADER program Nacionalne potpore za zaštitu autohtonih i prepoznatljivih prehrambenih proizvoda (proizvodi od autohtone pasmine svinja i dr. tradicionalno prepoznatljivi proizvodi koje je potrebno valorizirati, zaštititi i promovirati s ciljem potpore razvoju prepoznatljivosti područja) Prepoznatljivost Banovine - velik potencijal za brandiranje područja Potpore sudjelovanja građana u razvoju zajednice, potpore inicijativama koje imaju kontinuitet i predvidljivost te postaju dio kolektivnih događanja Potpore za obnovu i doživljaj zajednice s ciljem rekonstrukcije identiteta prostora (razvoja nove objedinjene turističke destinacije) Mogućnosti za mlade i obrazovane kako bi se spriječilo iseljavanje s LAG područja Mogućnosti potpora raznim oblicima i programima cjeloživotnog učenja Ulaganja u kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu, revitalizaciju i interpretaciju te održivo korištenje mogu doprinijeti općem oporavku i blagostanju područja LAG-a Una Dodatno korištenje državnih programa namijenjenih nacionalnim manjinama	Zbog slabe i dugotrajne obnove nakon potresa može doći do fragmentacije prostora Banovine, međusobne izoliranosti područja LAG-a Una u odnosu na Petrinju i Sisak te snažnijeg povezivanja sa Zagrebom na način da će se „prelijevati“ resursi područja prema razvijenijem Zagrebu i tako doprinijeti daljnjem siromašenju i propadanju LAG područja Zbog slabe obnove nakon petrinjskog potresa, dolazi do rasprodaje zemljišta, nekretnina i stoke ispod tržišne vrijednosti, a stanovništvo se trajno iseljava Područje biva stigmatizirano zbog procesa deprivacije, ali i zbog lokacije odlagališta radioaktivnog otpada Svi negativni procesi nakon potresa se ubrzavaju, a mlađe obrazovano stanovništvo ubrzano se iseljava od potencijalnog dobitka dobivenog preseljenjem i življenjem drugdje u RH ili EU Nedostatan ljudski kapital ne omogućuje revitalizaciju i oporavak oslonjen na lokalnu zajednicu Zbog stigmatizacije područja i stanovništva doseljavaju pretežno pripadnici depriviranih kategorija stanovništva Nakon potresa zbog daljnje depopulacije područja može doći do gubitka i degradacije materijalne i nematerijalne te prirodne baštine područja Klimatske promjene i elementarne nepogode (poplave i dr.) uvjetuju stagnaciju ili napuštanje gospodarskih aktivnosti i područja

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a

Prioritetne razvojne potrebe područja LAG-a Una kao i ciljevi te povezane intervencije LRS, temelje se na konzultacijama sa širokim rasponom lokalnih razvojnih dionika, radionicama i sastancima, anketi kao i konzultacijskim procesom s Ministarstvom poljoprivrede i APPRRR-om. Tijekom izrade LRS LAG je istaknuo one razvojne potrebe čijem rješavanju može mjerljivo doprinijeti u okviru provedbe intervencije LEADER SP ZPP-a 2023.-2027.

P1: Razvoj konkurentne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda

Osnovna i SWOT analiza istaknule su velike razvojne mogućnosti koje pruža tradicionalna djelatnost poljoprivrede i proizvodnje hrane, posebno zasnovane na lokalnim i tradicionalnim sortama i pasminama te metodama prerade. Područje već ima niz prepoznatljivih gastro proizvoda koji nisu valorizirani niti zaštićeni. Poljoprivredna proizvodnja i prerada, proizvodnja zdrave lokalne hrane zahtjeva moderne tehnologije, inovativne pristupe i metode, uvođenje zelenih i digitalni tehnologija te implementaciju dodane vrijednosti. Očuvan okoliš i baština područja velik su potencijal za proizvodnju prepoznatljivih, inovativnih i tradicionalnih prehrambenih proizvoda. Važno je revitalizirati stara znanja i vještine putem suvremenih metoda proizvodnje. U razvoju poljoprivrede posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju okoliša, kao i jačanju otpornosti na klimatske promjene. Potrebno je jačanje znanja i vještina kako u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi tako i u marketingu te promociji lokalne hrane. Potrebno je razviti suradnju i umrežavanje poljoprivrednika te stvaranje kratkih lanaca opskrbe i pristupa tržištu u svrhu jačanja njihove konkurentnosti i održivosti.

P2: Jačanje poduzetništva i raznolikosti gospodarskih aktivnosti

Na cijelom području LAG-a, radi deprivacije i izražene depopulacije gospodarstvo sve više stagnira ili zaostaje za suvremenim razvojnim trendovima. Opća poduzetnička klima nije motivirajuća, posebno za mlade i aktivne stanovnike koji svoje prilike sve više vide izvan područja LAG-a, što je razvidno i kroz odustajanje od viših razina obrazovanja te nedostatak interesa za cjeloživotno učenje. Upravo je turizam jedna od ključnih djelatnosti koja može na ovaj prostor privući nove poduzetnike i stanovnike te potaknuti nova lokalna tržišta za razvoj različitih nepoljoprivrednih proizvoda i usluga. Iako je turizam u području tek u svojim začetcima, javni sektor mu je dao velik razvojni naglasak stvaranjem zajedničke turističke zajednice s ciljem integracije ponude i sadržaja, kao i stvaranje jedinstvene turističke destinacije koja će, radi svojih komparativnih prednosti, očuvane kulturne i prirodne baštine, posebno tradicijskog načina života, arhitekture, krajolika i običaja postati prepoznatljiva na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Nova turistička tržišta traže inovativnu i raznoliku ponudu, u zdravom i čistom okolišu, prepoznatljivih značajki. Razvoj turizma te s njim povezanih proizvoda i usluga, kao i drugih proizvoda i usluga u području, kako na gospodarski razvoj, ujedno utječe na poboljšanje kvalitete života lokalnih stanovnika. Turizam pruža i lokalno tržište poljoprivrednih proizvoda, posebno prepoznatljive lokalne hrane. Poticanje razvoja poduzetništva, atmosfere i uvjeta za rad i razvoj raznolikih djelatnosti te umrežavanje ponude i dionika predstavlja veliku mogućnost zapošljavanja posebno mladih i žena te drugih stanovnika iz osjetljivih društvenih skupina. Razvoj poduzetništva treba zasnivati na zelenoj i digitalnoj tranziciji, uvođenju novih tehnologija i metoda, suradnje i umrežavanja. Putem razvoja poduzetništva potrebno je stvoriti jedinstvenu prepoznatljivost područja i brandirati destinaciju LAG-a Una putem baštinske i krajobrazne raznolikosti, multietničnosti te velikih tradicijskih vrijednosti.

P3: Razvoj male ruralne infrastrukture, očuvanje i održivo korištenje baštine

Društvena i komunalna infrastruktura na području LAG-a Una ključna je razvojna potreba, posebno nakon potresa i drugih elementarnih nepogoda koje su kumulativno utjecale i dalje utječu na deprivaciju prostora. Male i izolirane ruralne zajednice, ali niti veća naselja, i dalje nemaju osnovnih usluga ili je stanovnicima njihova dostupnost otežana (javni prijevoz i druge javne usluge, odvodnja, gospodarenje otpadom, sport i kultura, socijalne usluge i dr.). Mala ruralna infrastruktura važna je i za zaštitu okoliša u cjelini, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, očuvanje tradicijskog načina života u tradicionalnim ruralnim zajednicama. Ulaganje u društvenu infrastrukturu, njihovu gradnju, adaptaciju ili opremanje ključno je za revitalizaciju i integraciju malih zajednica, kako za sustav obrazovanja tako i sve druge oblike društvenih djelatnosti (sport, rekreaciju, očuvanje kulturne baštine i dr.), što je značajno kako za stanovnike tako i za posjetitelje područja. Razvojem male ruralne infrastrukture uz jačanje valorizacije, očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne i prirodne baštine omogućuje se povećanje kvalitete života stanovnika te pruža mogućnost za jačanje gospodarstva, posebno poljoprivrede i turizma te sa njima povezanim djelatnostima. Potrebno je iskoristiti prilike koje pruža zelena i digitalna tranzicija u razvoju ruralne infrastrukture kako bi se unaprijedili uvjeti za život stanovnika i zajedništvo, posebno onih iz ranjivih društvenih skupina te smanjilo iseljavanje mladih i omogućilo privlačenje novih stanovnika.

P4: Jačanje uloge civilnog društva i identiteta područja

Područje LAG-a karakteriziraju male i izolirane seoske zajednice, nedovoljno dobra prometna mobilnost i digitalna (IKT) povezanost, kako unutar samog prostora tako i izvan njega. Da bi se omogućio učinkovitiji integrativni razvoj čitavog područja potrebni su zahvati na povećanju suradnje i povezanosti unutar čitavog područja LAG-a, na poboljšanju svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, povezanosti i suradnje svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a (unutar istih razvojnih interesnih skupina te između njih, inkluzije svih razvojnih skupina – mladih, starijih i dr. osjetljivih skupina i sl.). To se može ostvariti korištenjem partnerstva, inovativnih metoda (društvenih inovacija, manifestacija i dr.) te suvremenih informacijskih tehnologija (informacijsko komunikacijske platforme i dr.) za jačanje umrežavanja, suradnje i jačanje zajedništva u svrhu smanjenja društvenih nejednakosti, razvoja identiteta i vidljivosti te brandiranja područja LAG-a.

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Razvoj konkurentne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda	Ulaganja u modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketing i promociju lokalnih prehrambenih proizvoda, zasnovanih na tradicijskim sortama i pasminama, uz zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta te zajedništvo.	OC1: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja	SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva
			SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta
P2: Jačanje poduzetništva i raznolikosti gospodarskih aktivnosti	Jačanje razvoja održivog turizma (tradicija i raznolikost) zelenog i inovativnog, razvoj dr. nepoljoprivrednih		SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva
			SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta

	djelatnosti (proizvoda i usluga) uz zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta te zajedništvo.		
P3: Razvoj male ruralne infrastrukture, očuvanje i održivo korištenje baštine	Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga za stanovništvo uz unaprjeđenje očuvanja kulturno-povijesne i prirodne baštine i resursa primjenom novih tehnologija te zelene i digitalne tranzicije.		SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta
P4: Jačanje uloge civilnog društva i identiteta područja	Poboljšanje ljudskih kapaciteta te svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, umrežavanje i suradnja razvojnih dionika, inkluzija stanovnika putem partnerstva i društvenih inovacija		SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja	Ovim ciljem doprinosi se osnaživanju i sinergiji te jačanju socioekonomske otpornosti i održivom razvoju lokalne zajednice kako bi odgovorila na razvojne potrebe i izazove s kojima se suočava.	SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva	Ovim ciljem postiže se jačanje poduzetništva u različitim gospodarskim granama čime se doprinosi otpornosti i diverzifikaciji gospodarstva, povećanju konkurentnosti te vidljivosti područja.
		SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta	Ovim ciljem postiže se jačanje kapaciteta i integracije svih razvojnih dionika područja, poboljšanje usluga te društvenih inovacija usmjerenih razvoju lokalnog identiteta i povećanju boljitka cjelokupne zajednice.

OC: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja

Ovim općim ciljem LAG Una doprinosi ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – Dugoročnoj viziji za ruralna područja. Ovim općim ciljem LAG želi doprinijeti postizanju *Specifičnog cilja 8 SP ZPP-a: „Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo“* te doprinijeti postizanju *Općeg cilja 3 ZPP-a: „Jačanje socioekonomske strukture ruralnih područja“* kao i *cilju 5. Kohezijske politike EU: „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“*. Ovim ciljem LAG će

doprinijeti jačanju identiteta, povezivanju te otpornom i održivom razvoju lokalne zajednice, kako bi na održiv način, vlastitim razvojnim resursima, putem inovativnih i pametnih pristupa te zelene i digitalne tranzicije odgovorio na dugoročne razvojne izazove s kojima se suočava, posebno one koje proizlaze iz deprivacije i izražene depopulacije područja.

SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva

Područje LAG-a ima dugu poduzetničku tradiciju u različitim razvojnim sektorima, posebno u poljoprivredi i proizvodnji hrane te brojnim tradicijskim znanjima i vještinama, no poduzetničke aktivnosti se smanjuju kao i mogućnosti kvalitetnog održivog zapošljavanja što uzrokuje odlazak mladog i obrazovanog stanovništva. Starenje stanovništva kao i smanjen poduzetnički interes mladih, posebno za očuvanje tradicijske poljoprivredne djelatnosti i proizvodnje prepoznatljive i zaštićene lokalne hrane. Tradicionalna znanja i vještine izumiru, a one predstavljaju nepresušan izvor inovativnih pristupa lokalnoj proizvodnji i razvoju usluga. Turizam se sve više razvija, no potrebno ga je usmjeriti očuvanju tradicije, kulturne i prirodne baštine s ciljem razvoja prepoznatljivosti prostora i stvaranja integralne destinacije. Turizam treba biti motor razvoja tržišta poljoprivrednih proizvoda. U turizmu, kao i u drugim nepoljoprivrednim djelatnostima, iako postoje razvojni resursi te potencijal nedostaje poduzetnička atmosfera i interes stanovnika, posebno mladih i žena. Zato je ovaj cilj izravno usmjeren općem razvoju poduzetništva, posebno onih segmenata koji će omogućiti očuvanje tradicijske baštine i sirovinsko-resursne osnove te diverzifikaciju gospodarskih djelatnosti, povećanje dodane vrijednosti, suradnju, umrežavanje i razvoj društvenog poduzetništva te time doprinijeti razvoju ukupnog identiteta područja.

SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta

Područje LAG-a karakteriziraju male i izolirane ruralne zajednice, multietničnost i tradicijska baština. Prostor je to slabe prometne povezanosti unutar i izvan područja, velikih razlika u načinu života u naseljima. Stanovnici i razvojni dionici međusobno su nepovezani i ne djeluju u sinergiji. Stoga se ovim ciljem izravno želi postići međusektorsko i međugeneracijsko povezivanje, poboljšanje dostupnosti usluga i razvoj društvenih inovacija u svrhu jačanja otpornosti ruralne zajednice za dobrobit svih stanovnika kao i posjetitelja područja. Ovim ciljem želi se postići ukupna kohezija lokalne zajednice kako bi se povećala njezina vidljivost i stvorio zajednički identitet područja.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja	SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva	P1: Razvoj konkurentne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda	INT 1.1. Jačanje prepoznatljivosti i marketinga lokalne prehrane
		P4: Jačanje integralnog identiteta područja	
	SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva	P2: Jačanje poduzetništva i raznolikosti gospodarskih aktivnosti	INT 1.2. Razvoj turističke ponude i prepoznatljivosti područja LAG-a
		P4: Jačanje integralnog identiteta područja	

	SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta	P3: Razvoj male ruralne infrastrukture, očuvanje i održivo korištenje baštine	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice
		P4: Jačanje integralnog identiteta područja	

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- ✓ povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- ✓ poboljšanju lokalnog upravljanja te
- ✓ poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovati će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata (operacija). Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Treba naglasiti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući društveno poduzetništvo te partnerstva
 - inovativnih pristupa i modernih, zelenih, praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, zelenih i digitalnih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva
 - tehnoloških i ne-tehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS smatraju se gospodarska udruženja (zadruga, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacije) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta: mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera; mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta); moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera; svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a 2023.-2027. prvenstveno se provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

a) **najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik³³

b) **najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava³⁴

c) **najviše 100%** za neproductivna ulaganja³⁵ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima³⁶.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativni visina proračuna projekta suradnje u odnosu na ukupni iznos alokacije koje će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.
Međuteritorijalni	Stvaranje prepoznatljivih proizvoda i usluga (brendiranje)	Jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika te razvoj prepoznatljivosti proizvoda i /ili usluga LAG područja	2%
Transnacionalni	Jačanje prepoznatljivosti i integracije ponude – stvaranje turističke destinacije	Razvoj turističke ponude LAG područja	4%

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

³³ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

³⁴ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** je poljoprivredno gospodarstvo koje ima ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) od 3.000 do 15.000 EUR-a SO.

³⁵ **Neproductivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

³⁶ Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1.: Jačanje prepoznatljivosti i marketinga lokalne prehrane
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj konkurentne i prepoznatljive poljoprivrede te razvoj prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda (P1) koja će proizvodnjom hrane zasnovane na inovaciji, tradiciji i baštini te lokalnim resursima (tradicionalne i prepoznatljive sorte i pasmine) putem jačanja kapaciteta te umrežavanja i suradnje dionika, ujedno utjecati na doprinos rješavanju jačanja integralnog identiteta područja (P4). Proizvodnjom prepoznatljivih prehrambenih proizvoda kako i jačanjem poljoprivrede zasnovane na tradiciji područja ujedno će utjecati na razvoj turizma kao i drugih gospodarskih grana te na povećanje kvalitete života u ukupnom području LAG-a. Intervencijom se ujedno doprinosi i općem razvoju gospodarstva na području LAG-a. Ova intervencija doprinosi i razvoju turizma te s njim povezanim djelatnostima stvaranjem novih i inovativnih proizvoda povezanim sa turističkim tržištem, ali i bliskim tržištima iz okruženja i gravitiraju stanovnika razvojem kratkih i/ili boljih lanaca opskrbe. Intervencijom se potiče i zaštita okoliša, očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine kao razvojne osnove te doprinosi revitalizaciji i očuvanju tradicije područja korištenjem novih i inovativnih tehnologija i metoda. Ova intervencija doprinijet će i diversifikaciji djelatnosti na području kao i stvaranju novih proizvoda i usluga. Putem ove intervencije pružit će se potpora jačanju suradnje i umrežavanja lokalnih dionika gospodarskog razvoja. Intervencija će omogućiti osnovu za brandiranje područja LAG-a. Una putem diverzifikacije djelatnosti poljoprivrednih gospodarstava te podizanj kvalitete i uspješnijeg plasmana poljoprivrednih proizvoda te omogućiti razvoj turističke destinacije. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedeni u natječaju LAG-a. Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje malih poljoprivrednih gospodarstava, razvoju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude lokalne hrane koja se zasniva na tradicijskim vrijednostima i resursima. Intervencijom će se omogućiti uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja uključujući opremu i materijale, kao i ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost te diverzifikacija proizvodnje kao i poboljšanje radnih uvjeta, kako bi se doprinijelo ukupnom jačanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Intervencijom će se omogućiti digitalizacija i zelena tranzicija poljoprivrednih gospodarstava; trženje, marketing, prezentacija i promocija lokalne poljoprivrede i tradicijske prehrane; razvoj umrežavanja, partnerstva i kratkih lanaca opskrbe usmjereno jačanju društvenog poduzetništva. Intervencijom će se omogućiti i jačanje kapaciteta poljoprivrednih gospodarstava u stjecanju novih znanja i vještina u zelenoj i digitalnoj tranziciji, novim tehnologijama, prilagodbi tržištu, marketingu, promociji i sl. što će povećati njihovu održivost te povećati otpornost na klimatske promjene. Intervencijom će se jačati razvoj inovativnih pristupa i rješenja usmjerenih jačanju poduzetništva, posebno žena i mladih te stvaranju novih i očuvanju postojećih radnih mjesta. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući i članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva** jer omogućuje razvoj PG-ova s ciljem njihove modernizacije, zelene i digitalne tranzicije te održivosti poljoprivredne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda-proizvodnje lokalne hrane uz zaštitu okoliša i baštine, kao i njezino povezivanje, umrežavanje i zajedničko nastupanje na tržištu te razvoj bolje organizacije lanaca opskrbe, čime se izravno doprinosi jačanju poduzetništva, otpornosti i vidljivosti područja te dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja** na području LAG-a budući se razvojem poljoprivrednih gospodarstava i proizvodnje lokalne hrane zasnovane na tradiciji i lokalnim resursima te jačanjem umrežavanja i suradnje, doprinosi socioekonomskoj otpornosti lokalne zajednice i jača njezina vidljivost i jedinstvenost.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO³⁷) ZPP-a:**

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 10 PG-ova koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

R.9 Modernizacija min. 10 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa

SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem pokazatelja (uključujući R.37):

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 2 ruralna poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima
- rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti

³⁷ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu je objedinjenje primarne poljoprivredne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda. Razlika je i u vrijednosti ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva (potpora PG-ovima ispod 3.000 Eur EVPG) te u potpori projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ³⁸ . Pravne i fizičke osobe registrirane za preradu poljoprivrednih proizvoda iz Priloga I. Ugovora. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a).. Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu, skladištenje poljoprivrednih proizvoda i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine; nabava opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS . Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira prioritetno, su: – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 10.000 Eur) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim trajanjem poslovanja) – Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) – Doprinos razvoju ženskog poduzetništva u poljoprivredi (prednost će imati projekti čiji je nositelj PG-a žena) – Tip poljoprivredne proizvodnje (prioritet imaju gospodarstva s ekološkom proizvodnjom) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu polj. proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti)

³⁸ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	– Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a kroz koncept Pametnih sela: • Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju) • Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije aktivnosti/ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije i/ili zaštiti okoliša i/ili ublažavanju klimatskih promjena) • Doprinos inovativnosti (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu) – Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) te – drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	3

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
3.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	2
4.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Naziv i kod intervencije	INT 1.2.: Razvoj turističke ponude i prepoznatljivosti područja LAG-a
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na jačanje poduzetništva i raznolikosti gospodarskih aktivnosti (P2) koja će diverzifikacijom gospodarstva, proizvoda i usluga zasnovanih na inovaciji, tradiciji i lokalnoj baštini i resursima (arhitektura, krajobraz, običaji i zanati i sl.) putem jačanja kapaciteta te umrežavanja i suradnje dionika, utjecati na doprinos rješavanju jačanja integralnog identiteta područja (P4). Intervencijom se pruža potpora razvoju selektivnih oblika održivog, zelenog i inovativnog turizma u području izravno povezanog sa lokalnom tradicijom i nasljeđem te kulturnom-povijesnom i prirodnom baštinom. Intervencijom se pruža potpora i razvoju drugih nepoljoprivrednih, tradicionalnih djelatnosti u području kojima se čuva identitet lokalne zajednice i omogućuje pristup proizvodima i uslugama neophodnim za poboljšanje života lokalnih stanovnika. Intervencijom se omogućuje raznolik gospodarski razvoj, povezivanje i suradnja dionika u turizmu i drugim razvojnim djelatnostima područja LAG-a. Intervencijom se potiče i stvaranje lokalnog tržišta poljoprivrednih proizvoda putem potrošnje u turizmu kao i drugih nepoljoprivrednih proizvoda čime se pruža potpora suradnji razvojnih dionika. Intervencijom se doprinosi jačanju identiteta područja, očuvanja tradicije i održivog korištenja baštine te razvoju lokalnih proizvoda i usluga. Intervencija će omogućiti osnovu za brandiranje područja LAG-a. Una putem podizanja sadržaja te kvalitete lokalnih proizvoda i usluga te omogućiti razvoj turističke destinacije. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj selektivnih oblika ruralnog turizma (uz održivo korištenje kulturne i prirodne baštine) te drugih tradicionalnih i inovativnih nepoljoprivrednih djelatnosti, kako u stvaranju proizvoda tako i u razvoju usluga za stanovništvo i posjetitelje područja. Intervencijom se pruža potpora razvoju smještajnih kapaciteta uz očuvanje tradicijske arhitekture i okućnice, kao i potpora jačanju lokalnog tržišta te povezivanju poljoprivrede i turizma u svrhu međusobne integracije i jačanja identiteta područja. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene i digitalne tranzicije u nepoljoprivrednim djelatnostima, uz očuvanje kulturne i prirodne baštine. Fokus intervencije je i poticanje poduzetništva žena i mladih u nepoljoprivrednim djelatnostima i diverzifikaciji; poticanje jačanja kapaciteta, umrežavanja i partnerstva u svrhu razvoja društvenog poduzetništva te jačanja objedinjene ponude destinacije i vidljivosti područja. Intervencijom će se omogućiti razvoj inovativnih pristupa i rješenja te otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva jer omogućuje razvoj turizma i širokog raspona nepoljoprivrednih djelatnosti, njihovo povezivanje sa poljoprivredom i proizvodnjom hrane, međusobno povezivanje, umrežavanje i zajedničko nastupanje na tržištu čime se izravno doprinosi jačanju poduzetništva, otpornosti i vidljivosti područja te dodanoj vrijednosti LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) LRS: Jačanje kohezije i

	prepoznatljivosti područja na području LAG-a budući se razvojem turizma i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti široke ponude, zasnovane na tradiciji i lokalnim resursima, jačanjem umrežavanja i suradnje, doprinosi socioekonomskoj otpornosti lokalne zajednice i jača njezina vidljivost i jedinstvenost. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja (uključujući i R.37): R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 10 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća) R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, uz ranije navedeno, očituje se i u potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva, potpori malim poduzetnicima te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne i fizičke osobe privatnog prava, uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a.

Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata su: - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj ruralnog turizma i s njime povezanih djelatnosti i aktivnosti, razvoj drugih nepoljoprivrednih proizvoda i usluga i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine; nabava opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Radno iskustvo u turizmu ili drugoj nepoljoprivrednoj djelatnosti (prednost imaju korisnici koji duže posluju) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) - Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) - Raznovrsnost turističke ponude (prednost imaju turistički dionici koji pružaju više različitih turističkih usluga), - Doprinos razvoju ruralnog turizma (prednost imaju turistički dionici koji u svom poslovanju nude vlastite i/ili druge lokalne proizvode) - Dodana vrijednost u djelatnostima (prednost imaju projekti kojima se kreiraju usluge/proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) - Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a kroz koncept Pametnih sela: • Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u turizmu ili drugim nepoljoprivrednim djelatnostima) • Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) • Doprinos inovativnosti (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu) - Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) te - drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi 65% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Naziv i kod intervencije	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj male ruralne infrastrukture, očuvanje i održivo korištenje baštine (P3) te na razvoj međusektorske i međugeneracijske suradnje, umrežavanja i partnerstva, razvoj civilnog društva čime izravno doprinosi jačanju integralnog identiteta područja (P4). Intervencijom se izravno omogućuje razvoj lokalne društvene i komunalne infrastrukture i usluga kao i međusobno umrežavanje i suradnju razvojnih dionika s ciljem razvoja identiteta lokalne zajednice. Intervencijom se utječe na smanjenje depopulacije, zadržava mlada i aktivna populacija te omogućuje društvena inkluzija osjetljivih skupina. Razvoj infrastrukture na području te jačanje suradnje sektorskih i međusektorskih razvojnih dionika utječe i na opći gospodarski razvoj područja, posebno na razvoj poljoprivrede i turizma, ali na sve druge gospodarske djelatnosti ugrožene depopulacijom. Daljnjim razvojem lokalne društvene i komunalne ruralne infrastrukture omogućuje se očuvanje kulturno-povijesne i prirodne baštine, jačanje zaštite okoliša u cjelini te tradicijskih vrijednosti područja. Razvoj društvene i komunalne infrastrukture preduvjet je i za daljnji razvoj turizma te područja LAG-a kao turističke destinacije. Razvoj civilnog društva, društvenih inovacija, implementacija zelenih i digitalnih tehnologija te jačanje i umrežavanje ljudskih resursa, međusektorski i međugeneracijski, neophodni su za daljnji razvoj zajednice, za privlačenje novih stanovnika i posjetitelja područja. Intervencijom se pruža i potpora jačanju kapaciteta dionika, razmjeni znanja i vještina, prijenosu primjera dobre prakse u socioekonomskom razvoju zajednice, očuvanju vrijedne i raznolike tradicijske, kulturno-povijesne i prirodne baštine, zaštite okoliša te aktivnostima usmjerenim na društvenu inkluziju osjetljivih skupina. Intervencijom se pruža potpora održivom korištenju ruralne infrastrukture te primjeni inovativnih metoda i pametnih rješenja u lokalnoj zajednici u svrhu jačanja njezine integracije i identiteta. Intervencijom se pruža potpora razvoju aktivnosti marketinga i promocije područja kao jedinstvene destinacije. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a.

Fokus intervencije usmjeren je na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture i usluga za ukupnu zajednicu uz očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine te aktivaciju i integraciju lokalnih razvojnih (ljudskih i materijalnih) resursa. Intervencijom će se pružiti potpora u zelenoj i digitalnoj tranziciji. Omogućiti će se inovativna i pametna rješenja u selima kojima je svrha održivost i povećanje zaštite okoliša te povećanje kvalitete života stanovnika područja kao i doživljaja posjetitelja. Posebna pažnja posvetiti će se potrebama djece i mladih, žena, manjinskih skupina te starijih osoba i osoba s teškoćama. Fokus intervencije usmjeren je i na razvoj komunikacije, suradnje i povezanosti ljudskih resursa svih interesnih i dobnih skupina LAG-a, jačanje organizacija civilnog društva, obrazovnog sustava, cjeloživotnog učenja, razmjene iskustava, prijenosa dobre prakse putem zajedničkih razvojnih projekata i aktivnosti za povećanje kapaciteta stanovnika, povećanje kvalitete života, društvenu inkluziju, zaštitu okoliša te očuvanje i promociju lokalnog gospodarstva, tradicije, kulturno-povijesne i prirodne baštine, razvoj brandiranja, vidljivosti i promocije područja kao jedinstvene destinacije putem različitih manifestacija i sl.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 2 LRS: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta** jer omogućuje potporu ulaganjima u razvoj male ruralne infrastrukture i usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima, povezanih sa revitalizacijom i promocijom lokalne tradicije, načina života i običaja, lokalnih proizvoda i usluga, održivim korištenjem baštinske razvojne osnove, jačanjem međusektorske i međugeneracijske suradnje i ljudskih kapaciteta čime se izravno doprinosi razvoju kvalitete života stanovnika, doživljaja posjetitelja te jačanju lokalnog identiteta i pripadnosti lokalnoj zajednici te dodana vrijednost LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja** jer razvojem društvene i komunalne infrastrukture uz očuvanje okoliša i baštine te zelenu i digitalnu tranziciju, društvenu inkluziju i društvene inovacije, umrežavanje, suradnju i partnerstvo, izravno omogućuje potporu razvoju kohezije lokalne zajednice jačanje prepoznatljivosti područja.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo** putem slijedećih pokazatelja:

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 3.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 40 osoba obuhvaćenih projektima kojima je dodijeljena potpora

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produbljivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama,

	jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, osim gore navedenoga, očituje se i u potpori razvoju male infrastrukture sukladno specifičnim potrebama zajednice, razvoju umrežavanja i partnerske suradnje, povezanih s jačanjem kapaciteta, jačanja identiteta područja te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava sukladno navedenom u zajedničkim značajkama za sve intervencije. Detaljan popis prihvatljivih korisnika bit će naveden u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture, valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, energetske učinkovitost, manifestacije, društvenu inkluziju, razmjenu znanja i vještina i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika, razvoja identiteta i vidljivosti te promocije područja. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine; nabava opreme; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritarno, su: – Radna mjesta (prednost imaju projekti kojima se stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) – Namjena ulaganja (prednost imaju projekti kojima se ulaže u sportsko-rekreacijsku namjenu)

	- Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme, edukacijsko-informativne aktivnosti; marketinško promotivne aktivnosti i dr.) - Depopulacija na području LAG-a (prednost imaju jedinice lokalne samouprave u kojima je više izražena depopulacija) - Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a kroz koncept Pametnih sela: • Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju javne infrastrukture ili usluga) • Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije aktivnosti/ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije) • Doprinos inovativnosti (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu) - Područje provedbe (prednost imaju projekti čije se aktivnosti provode na području više od 2 JLS) - Ciljani korisnici (prednost imaju projekti koji uključuju veći broj ciljanih korisnika i/ili osjetljive skupine društva) - Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) te - drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odredit će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	3.000
3.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	40

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	0	10	0	10
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	0	10	0	10
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	3	0	3
1.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	2	0	2
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	10	0	10
1.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
1.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	2	0	2
1.2.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	10	0	10

	biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a										
1.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	10	0	10
2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	2	0	2
2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	10	0	10
2.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	0	3.000	0	3.000
2.1.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	0	40	0	40

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	Aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u: poljoprivredi, preradi, turizmu i dr. nepoljoprivrednim djelatnostima, javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i opću javnost; uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a

Stručna služba LAG-a priprema dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava natječaja LAG-a; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekata i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekata s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekata; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavat će i druge dokumente poput uputa za prijavitelje i sl. Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, natječaj LAG-a, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Javnost se izvješćuje preko tiskanih i drugih medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta LAG-a. Način podnošenja zahtjeva za potporu jasno je naznačen u natječaju LAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na natječaj LAG-a obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje Upravni odbor. Svaki projekt ima prijavni dosje projekta. Ocjenjivanje projekata provodi Ocjenjivački odbor LAG-a (np. imenuje ga nadležno tijelo LAG-a, temeljem Statuta) koje obuhvaća administrativnu provjeru te ocjenjivanje, uz osiguravanje odgovarajućeg kontrolnog sustava i revizijskog traga tijekom obavljanja provjera, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim LRS-om. Rezultat analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor zatim provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obvezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave

sukoba interesa. Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a bit će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, dodijeljeni broj bodova, iznos dodijeljene potpore, kumulativ dodijeljene potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobreni projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS-u i natječaju LAG-a, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC1: Jačanje kohezije i prepoznatljivosti područja	SC1: Razvoj održivog i inovativnog poduzetništva	INT 1.1. Jačanje prepoznatljivosti i marketinga lokalne prehrane	SC ZPP 2 SC ZPP 8
		INT 1.2. Razvoj turističke ponude i prepoznatljivosti područja LAG-a	SC ZPP 8
	SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice	SC ZPP 8

Doprinos kohezijskoj politici na regionalnoj razini putem doprinosa *Planu razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027.*:

SC 1 LRS putem provedbe intervencije 1.1 te intervencije 1.2 izravno doprinose ostvarenju *Posebnog cilja 1. gospodarski rast*. SC 2 LRS putem provedbe intervencije 2.1 izravno doprinosi ostvarenju *Posebnog cilja 2. Održivi razvoj i unaprjeđenje kvalitete života* te *Posebnog cilja 3. Održivo upravljanje*.

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Ljudski kapaciteti LAG-a Una temelje se na cjelokupnoj upravljačkoj strukturi LAG-a kao udruge i stručnom uredu u kojem su profesionalno zaposlene dvije osobe na neodređeno vrijeme, dok se po potrebi zapošljavaju dodatni stručni suradnici na projektima. Svi zaposlenici ureda imaju odgovarajuće kompetencije koje osiguravaju funkcionalnost, stručnost i nesmetan rad LAG-a.

Sredstva za predfinanciranje planiraju se koristiti iz članarina članova lokalnog partnerstva, a koja trenutno iznose 15.028,00 eura godišnje i akumuliranih sredstava koja su rezultat odobrenih sredstava za provedene aktivnosti na projektima. Očekivana sredstva iz LEADER programa neće biti dostatna za održavanje stručnog ureda i animaciju lokalnog stanovništva te se ta nedostatnost sredstava planira nadoknaditi kroz provedbu drugih EU i nacionalnih projekata.

Uhodani tim stručnjaka omogućit će uspješnu pripremu i provedbu LAG natječaja, dok će se uspješnost apliciranja projekata osiguravat kroz kontinuirano jačanje kapaciteta zaposlenika, članova i volontera LAG-a. Osobita pozornost posvetit će se animaciji lokalnog stanovništva s ciljem jačanja suradnje i umrežavanja lokalnih dionika te postizanja kohezije lokalne zajednice.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2024.	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2025.	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2026.	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2027.	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2028. (n+2)	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00
2029. (n+2)	2	15.028,00	50.000,00	65.028,00

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

Monitoring provedbe LRS obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, indikatora za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata. Kontinuirano praćenje provedbe LRS sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a. Statut i drugi, operativni akti LAG-a Una nalažu godišnje izvješćivanje svih tijela LAG-a o provedbi LRS i učinkovitosti rada LAG-a.

LAG Una će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRS koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475.

Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060).

Podatci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba da se pokaže dodana vrijednost LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene 7 načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost pristupa LEADER integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG-a i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Projekti, odnosno operacije imat će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

LAG će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane s praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini te temeljem provedenih analiza djelovati u narednoj godini provedbe LRS.

LAG će, također, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice, kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS. Isto tako, LAG Una će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi s nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	0	10	0	10
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	0	10	0	10
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1./1.2./2.1	0	0	0	0	0	3	0	3
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1./1.2.	0	0	0	0	0	12	0	12
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1.	0	0	0	0	0	30	0	30
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.	0	0	0	0	0	3.000	0	3.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.1.	0	0	0	0	0	40	0	40

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i 5. cilja Kohezijske politike EU „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za LEADER/CLLD. Provedbom financijskog plana LAG doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (*Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela* i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan s Akcijskim planom provedbe LRS.

Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 3 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 69% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u za programsko razdoblje 2023.-2027. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti.

Za projekte suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi LAG, predviđeno je do 6% ukupne alokacije.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i osjetljivih skupina društva. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinosu provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1						29%		29%	29%
1.2						20%		20%	10%
2.1						20%		20%	10%
Tekući troškovi i animacija		4%	4%	4%	4%	5%	4%	25%	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje					2%	4%		6%	n/p
UKUPNO	0%	4%	4%	4%	6%	78%	4%	100%	49%

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS, a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 3 strateške intervencije.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1	0	0	0	1	0	0	0	1
1.2	0	0	0	1	0	0	0	1
2.1	0	0	0	1	0	0	0	1
UKUPNO	0	0	0	3	0	0	0	3

PRILOZI

Prilog 1.

Literatura

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; ENRD, Europska komisija, 2017.
- Plan razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Una za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)
- Obnova poljoprivrede i ruralnog prostora na potresom pogođenom području Banovine, Akademija poljoprivrednih znanosti, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
- Društvena i gospodarska revitalizacija Siska i Banije/Banovine; Vladimir Čavrak, Tomislav Gelo, Ivo Grgić, Sanja Lončar, Ana Opačić, 2022.

Prilog 2.

Tablica 1. Naselja jedinica lokalne samouprave u sastavu LAG-a Una

Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS		Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju		Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)		Broj kućanstava u JLS	
	2011	2021		2011	2021		2011	2021	2011	2021
Dvor	5570	2996	Zrinski Brđani	63	25	504,76	11,03	5,94	2.205	1.357
			Buinja	10	1					
			Buinjski Riječani	12	2					
			Čavlovica	2	2					
			Ćore	33	6					
			Divuša	63	39					
			Donja Oraovica	41	25					
			Donja Stupnica	87	59					
			Donji Dobretin	20	7					
			Donji Javoranj	149	50					
			Donji Žirovac	46	28					
			Draškovac	22	14					
			Dvor	1.406	809					
			Gage	66	23					
			Glavičani	19	8					
			Golubovac Divuški	85	61					
			Gorička	109	37					
			Gornja Oraovica	36	19					
			Gornja Stupnica	61	27					
			Gornji Dobretin	9	4					
			Gornji Javoranj	65	26					

		Gornji Žirovac	22	14					
		Grabovica	32	10					
		Grmušani	118	57					
		Gvozdansko	42	23					
		Hrtić	112	70					
		Javnica	48	28					
		Javornik	107	71					
		Jovac	20	8					
		Kepčije	74	18					
		Kobiljak	0	0					
		Komora	15	7					
		Kosna	35	16					
		Kotarani	3	0					
		Kozibrod	70	51					
		Kuljani	98	79					
		Lotine	43	13					
		Ljeskovac	57	21					
		Ljubina	100	62					
		Majdan	11	5					
		Matijevići	645	352					
		Ostojići	5	0					
		Paukovac	67	24					
		Pedalj	59	27					
		Rogulje	29	16					
		Rudeži	1	1					
		Rujevac	254	124					
		Sočanica	23	6					
		Stanić Polje	16	9					
		Struga Banska	115	67					
		Šakanlije	32	12					
		Šegestin	35	7					

			Švrakarica	53	23					
			Trgovi	100	83					
			Udetin	45	28					
			Unčani	189	135					
			Vanići	81	50					
			Volinja	77	43					
			Bansko Vrpolje	65	36					
			Zakopa	70	24					
			Zamlača	144	75					
			Zrin	18	8					
			Zrinska Draga	35	21					
			Zut	1	0					
Hrvatska Dubica	2.089	1462	Baćin	217	146	129,37	16,15	11,3	804	604
			Cerovljani	175	125					
			Živaja	309	179					
			Slabinja	348	238					
			Hrvatska Dubica	1.040	774					
Hrvatska Kostajnica	2.756	1879	Čukur	114	66	52,6	52,4	35,72	1054	805
			Hrvatska Kostajnica	2.127	1.439					
			Panjani	125	90					
			Rausovac	28	17					
			Rosulje	192	157					
			Selište Kostajničko	102	67					
			Utolica	68	43					
Majur	1.185	760	Majur	324	272	67,96	17,44	11,18	480	321
			Stubalj	186	136					
			Graboštani	134	91					
			Mračaj	42	21					
			Kostrići	3	2					
			Gornji Hrastovac	209	85					
			Gornja Meminska	17	9					

Sunja	5748	4124	Svinica	114	63	288,41	19,93	14,3	2238	1701
			Srednja Meminska	58	26					
			Malo Krčevo	19	7					
			Veliko Krčevo	79	48					
			Bestрма	86	71					
			Bistrač	40	36					
			Blinjska Greda	35	18					
			Bobovac	330	248					
			Brđani Cesta	135	94					
			Brđani Kosa	103	69					
			Crkveni Bok	117	75					
			Čaplјani	37	28					
			Četvrtkovac	232	139					
			Donja Letina	30	20					
			Donji Hrastovac	217	143					
			Drljača	277	184					
			Gornja Letina	71	54					
			Gradusa Posavska	89	65					
			Greda Sunjska	366	278					
			Ivanjski Bok	35	11					
			Jasenovčani	41	14					
			Kinjačka	213	167					
			Kladari	7	1					
			Kostreši Šaški	71	43					
			Krivaj Sunjski	120	97					
			Mala Gradusa	20	5					
			Mala Paukova	39	21					
			Novoselci	38	28					
			Papići	56	34					
			Petrinjci	183	137					
			Pobrđani	22	12					

			Radonja Luka	31	30					
			Selišće Sunjsko	37	20					
			Sjeverovac	33	21					
			Slovinci	152	116					
			Staza	220	170					
			Strmen	135	60					
			Sunja	1.412	1.170					
			Šaš	307	168					
			Timarci	119	83					
			Vedro Polje	119	95					
			Velika Gradusa	87	48					
			Vukoševac	21	10					
			Žreme	65	41					
Ukupno LAG	17.348	11.221	127	17.348	11.221	1.043,1	23,39	15,688	6.781	4.788

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prilog 3.

Tablica 2. Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Una

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Dvor	Memorijalno mjesto pravoslavne kapele sv. Spasa	memorijalna obilježja i mjesta					
	Memorijalno mjesto pravoslavne kapele sv. Ilije	memorijalna obilježja i mjesta					
	Arheološki ostatci crkve Našašća sv. Križa			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Kompleks zgrada s visokom peći u Bešlincu – Rujevac	industrijske građevine					
	Arheološko nalazište Osječenica			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Pravoslavni parohijalni hram Preobraženja Hristovog	sakralne građevine					
	Tradicijska okućnica	stambeno-gospodarske građevine					
	Etnografska zbirka Ljubišić					etnografska zbirka	

	Stari grad Zrin	vojne i obrambene građevine					
	Ruševine crkve sv. Marije Magdalene	sakralne građevine					
	Kaštel Gvozdansko	vojne i obrambene građevine					
	Crkva sv. Katarine	sakralne građevine					
	Crkva Velikomučenika Georgija	sakralne građevine					
	Crkva sv. Petke Paraskeve	sakralne građevine					
Hrvatska Dubica	/	/	/	/	/	/	/
Hrvatska Kostajnica	Spomen obilježje "Slomljeni pejzaž"	memorijalna obilježja i mjesta					
	Tradicijska okućnica	stambene građevine					
	Kulturno-povijesna cjelina grada Hrvatska Kostajnica		urbana cjelina				
	Stari grad Kostajnica	vojne i obrambene građevine					
	Ostaci kapele sv. Ane s grobljem i lokalitet srednjovjekovnog samostana	sakralni kompleksi					
	Zgrada u Ulici D. Trstenjaka 66	stambene građevine					
	Zgrada Peer	stambene građevine					

	Ruševine crkve sv. Nikole i župnog dvora i arheološko nalazište kapele sv. Rok s grobljem	sakralni kompleksi					
	Crkva i samostan sv. Antuna Padovanskog	sakralni kompleksi					
Majur	Tradicijska kuća kbr. 94	stambene građevine					
	Tradicijska okućnica na kbr. 2	stambeno-gospodarske građevine					
Sunja	Tradicijska okućnica na kbr. 189	stambeno-gospodarske građevine					
	Tradicijska okućnica na kbr. 26	stambeno-gospodarske građevine					
	Tradicijska kuća kbr. 13	stambene građevine					
	Tradicijska okućnica na kbr. 7	stambeno-gospodarske građevine					
	Tradicijsko gospodarstvo na kbr. 280	stambeno-gospodarske građevine					
	Tradicijska kuća kbr. 66	stambene građevine					
	Stari župni dvor	stambene građevine					
	Crkva sv. Marije Magdalene	sakralne građevine					

	Tradicijska okućnica u selu Novoselci br.7	stambeno-gospodarske građevine					
	Skupina povijesnih i tradicijskih građevina u naselju Sunja		ruralna cjelina				
	Skupina tradicijskih građevina	stambene građevine					
Ukupno LAG	36	31	2	2	0	1	0

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

Prilog 4.

Slika: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

